

The Project Gutenberg eBook of Oma tupa, oma lupa, by J. Pärn

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Oma tupa, oma lupa

Author: J. Pärn

Translator: Aino Joutsen

Release Date: March 1, 2010 [EBook #31460]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK OMA TUPA, OMA LUPA ***

Produced by Tapio Riikonen

OMA TUPA, OMA LUPA

Viron kielellä kirjoitti

Jaakko Pärn

Suomentanut ["Oma tuba, oma lupa"] Aino Joutsen

Helsingissä 1891.

Kansanvalistus-seuran kustantama.

JOHDANTO.

Jaakko Pärn on Viron kansan etevimpiä nuoria kirjailijoita, joka itse syntyneenä kansan rivissä ja eläneenä sen keskuudessa myös kertomuksissaan pysyy sen hänelle hyvin tunnetuissa oloissa. Sentähden on myös Kansanvalistusseuran toimikunta katsonut sopivaksi yhdistää jonkun hänen tekemistään kertomuksista Seuran toimitusten joukkoon. Kertomuksessa, joka on siveelliselle pohjalle rakettu, ilmestyy runollinen henki; hieno tunto sekä tarkka sieluntilojen ja mielenalojen huomaanto; se kuvaa miten ahkeruus ja kestäväisyys voittaa vaikeimmissakin oloissa ja kelpaa siten kehotukseksi eteenpäin pyrkiville meidänkin maassamme. Sen ohessa tarjoo kertomus kuvaelman veljeskansamme

oloista, joka nähtävästi on tehty totuuden mukaan ja sellaisena sangen arvokas. Suomen kansalle ei tosiaan ole liian usein tarjottu tietoja sen heimokansojen elämästä eikä vaiheista. Siinä suhteessa on vielä suuri velka suoritettava, suuri tehtävä edessämme. Vieraantuneet olemme heistä, eksyneet vieraiden kansojen kesken. On jo aika muistaa sitä juurta, josta lähdimme, sitä heimoa, johon kuulumme. Lähinnä meitä ovat siinä kohden Virolaiset. Tuottakoon tämä kirjanen jonkun, jos vähäisenkin lisäyksen tietoihimme sukulaiskansoistamme.

Niille lukijoistamme, jotka kentiesi eivät ennaltaan tunne mitään Viron kansasta, tahdomme ilmoittaa, että se kansa vielä tämän vuosisadan alussa eli orjuudessa. Melkein samaan aikaan kuin meidän maahamme, tuotiin heillekin kristinusko; saksalaiset ritarit Kristuksen nimessä valloittivat maan ja jakoivat sen keskenänsä, ja jokainen piti omaisuutenaan niin hyvin pellot ja kylät, kuin myöskin niiden entiset asujaimet ja omistajat. Nämä tehtiin orjiksi ja pysyivät tässä orjuuden tilassa monta sataa vuotta, siksi kuin viimein vuosina 1816 ja 1819 orjat julistettiin vapaiksi, se on, ne saivat oikeuden lähteä minnekä tahtoivat avaraan maailmaan; maat tietysti yhä jäivät herrojen haltuun. Vapaa oli nyt Viron kansa, mutta ilman varoja, ilman tietoja se yhä jäi itse asiassa koviin kahleisiin. Voidaksensa elää täytyi heidän vastaanottaa torppiensa hoitaminen niillä ehdoilla, joita herrat katsoivat parhaaksi määrätä. Kertomuksemme kuvaa muutamia niitä epäkohtia, jotka tämä asianlaatu synnytti, ja miten ahkeruudella ja ymmärryksellä onnistuu niistä selvitä.

Itse kirjantekijästä saatamme antaa seuraavat tiedot. Syntynyt on hän 10 Lokak. vuonna 1843 Torman pitäjässä Tarton tienoilla. Hänen isänsä oli "talukoha rentnik," joka sana parhaiten vastaa, mitä ovat meidän maassamme torpparit eli mökkiläiset. Perheessä oli ennen häntä kuusi sisarta ja yksi veli. Kun poika oli puolen vuoden vanha, muutti perhe kylästä, jossa se siihen asti oli asunut, yksinäiseen metsätaloon, joka kuitenkin ei ollut kuin ruotsin virstan matkassa kirkolta. Äiti opetti poikaansa lukemaan ja isä kirjoittamaan, ja yhdeksän vuotiaana pantiin hän kansakouluun, jossa oli opettajana eräs Adam Jakobson, tunnetun kansanjohtajan C. T. Jakobson vainajan isä. Jälkimäinen, joka oli ainoastaan kolme vuotta nuorta Pärniä vanhempi, oli tällä tavoin hänen lapsuuden tuttaviaan ja on arvattavasti suuressa määrin vaikuttanut toisen toimiin ja vaikutus-suuntaan. Nuoruutensa aikana ovat he yhdessä rientäneet läpi metsäin ja mäkien, laaksoin ja vainioitten, ja miehinä ovat he yhtä tietä käyneet, kertoo Pärn itse. Molemmat ovat osaksi samalla, osaksi eri aloilla koettaneet olla kansansa opettajina. Pärn jatkoi eteenpäin koulunkäyntiänsä, ollen kuitenkin kesällä kotona koto-askareita toimittamassa tai karjassa käymässä, ja opittuansa saksan- ja venäjänkieltä kävi hän vielä kaupunginkoulua kolmatta vuotta, jonka jälkeen hän muutti Tarton opettajaseminiariin, joissa molemmissa opetus annettiin saksankielellä. Vuonna 1869 Elokuussa sai hän ensimmäisen paikkansa Pöltsamaan saksalaisessa koulussa Viliandin maalla. Tässä tulee suomalaiselle lukijalle huomauttaa että koulu oli saksalainen, vaikka aiottu virolaisille lapsille; sellaisia kouluja on perustettu jokaiseen seurakuntaan sekä Viron että Lätinmaalle, ja niiden kautta ovat saksalaiset toivoneet voivansa kokonaan saksalaistuttaa nämä kansat. Kun nämä tuumat eivät ollenkaan sopineet nuoren opettajan kansallisiin mielipiteisiin, ei kummeksine kun kuulee, että hän siellä ollessaan pian joutui tuliseen riitaan pitäjän kirkkoherran Maurauchin kanssa, joka on tunnettu saksalaismielisen papiston mitä kiivaimmaksi edustajaksi, ja joka tietysti tahtoi pitää silmällä, että koulussa päästäisiin sille määrätyn tärkeän tarkoituksen perille. Jo v. 1871 muutti nuori opettaja pois, saatuansa vasten tahtoansa Lihulassa Läänemaassa uuden paikan. Siellä hän elää vielä, ja sanotaan että kansa kyllä on häneen tyytyväinen, mutta että sielläkin vallitsee huono sopu saksalaisen kirkkoherran kanssa. Siellä on hän myös kirjoittanut useimmat kirjansa.

Kun hän on kansansa innokas ystävä, eivät monet epäkohdat, jotka hänen maassansa vallitsevat, voineet olla paikoin teroittamatta hänen kynäänsä, ja kun maakuntien valppaat sensorit ovat karsineet kovimmat paikat pois ennen painamista, huomaa muutamissa kertomuksissa vajavuuksia, joihin oli syynä sensorin saksit eikä kirjoittajan laiminlyönti. Se onnettomuus on kuitenkin ainoastaan vähässä määrin tullut tässä käännetyn kertomuksen osaksi.

Kaikkiansa on Pärnin kirjoituksia tähän asti erikseen painettu kymmenkunta pientä vihkoa, joista useat sisältävät jonkun kertomuksen, muutamat myöskin tarkoittavat opetusta (mehiläisten hoidosta, kirjoitustyöt koulussa ja kotona). Tekijän ollessa vielä nuori saattaa ehkä vastedeskin odottaa paljon hänen kynänsä tuotteita.

I.

Mitä on elämäni? Tyhjää työskentelemistä, vaivan ja tuskan näkemistä, ei muuta mitään! — Jos reudon ja rehjin, jos puuhaan ja ponnistelen, jos heittäydyn vaivaamiselle ja räökkäämiselle alttiiksi aamusta

iltaan, niin konna ja koira olen minä kuitenkin, ja laiska ja päivänkuluttaja päälle päätteeksi. Kaikesta vaivautumisestani en saa edes kohtalaista vatsantäytettä, ja vaatteet, — niitä sopii paremmin sanoa romukauppiaan pussintäytteeksi kuin ihmisruumiin verhoksi. Majani on kelvollisen sikoläätin tapainen, ja sekin saattaa jo huomenna olla toisen miehen oma. Mielelläni muuttaisin sen ihmisolennon asuinhuoneeksi, kalkitsisin seinät, rakentaisin kattoon savutorven, päällystäisin pohjan lautapermannolla, tekisin isot akkunat valon ja Jumalan päivän tieksi, sommittelisin seiniin oikeita ovia ja rakentaisin nurkkaan aika takan suojaani lämmittämään; mutta siinä tapauksessa olisin varmaan viimeistä vuotta majani omistajana. Jok'ainoa sitä silloin haluaisi omaksensa ja koettaisi sitä väkisin suuremman vuokran tarjoomalla käsiinsä kiskoa.

Mutta jos sienetyn ja härmetyt vanhan jonotoksen mukaan, eipä silloin kenkään tule minua nuuskimaan!

Isäni oli kelpo salvomies; antakoon taivaallinen Taatto hänen ruumiillensa rauhallisen levon haudassa ja hänen kuolemattomalle sielullensa autuaan elämän taivaassa! Hän olisi kyllä voinut yhtenä vuotena muuttaa majamme paremmaksi, mutta kun minä häntä siihen neuvoin, vastasi hän: "Poikani, ole kavala kuin käärme ja viaton kuin kyyhkynen; anna ennen kirveen käyttämätönnä ruostua, kuin sillä majaan kajoot. Siitä ei syntyisi meille muuta kuin tuho!" Ja oikeassa hän oli. Meidän tupamme ei ole meidän oma omaisuutemme, vaan toisen, ja tälle saattaisi kyllä olla mieliksi, jos sitä somaksi ja sieväksi laittelisimme, mutta sitä suuremmalla syyllä antaisi hän sen vuokralle enemmän tarjoovalle. Lentävien lintujen tapaisia olemme me köyhät Viron vuokramiehet, tänä vuonna täällä, tulevana vuonna — Jumala tiesi missä.

Tämä maa ei ole enää meidän maamme, nämä majat eivät ole enää meidän majamme; ne ovat nyt vieraan, maahamme tunkeutuneen kansan maa ja majat, ja oikeudellakin; nämä muukalaiset ovat ne sodassa meiltä ottaneet, he ovat meidät orjiksi tehneet, ja nyt täytyy meidän kantaa sitä iestä, minkä he kannettavaksemme määräävät. Nuriskoon ja uriskoon sydän kuinka paljon tahansa; niin on kuitenkin asian laita, jolla voitto, sillä valta. Tämän tietää ja tuntee jokainen kansamme jäsen jo pienestä pikkuisesta; tämän orjuuden kahleissa on kansamme huokaellut vuosisatoja, kunnes viimein vihdoinkin mahtava keisari Aleksanteri I:sen käskystä rautakahleet katkesivat, ja aurinko armiaasti loi säteensä pimeyteen: Virolainen lunasti rahalla maansa palstottain orjuudesta, rakensi siihen pesäsen, jota hän voi sanoa omaksi tuvaksensa, omaksi maaksensa. Voitollinen ja armollinen keisari Aleksanteri II lievitti kirvellystä vanhoissa haavoissamme monenkaltaisilla voiteilla, ja vuosi vuodelta paranee kyllä tilamme, mutta kovin verkkaan. Ja varmaankin kulunee vielä aikakausia umpeensa, ennenkuin Viron kansa saattaa sanoa: nyt kynnamme jälleen omia vainioitamme ja asumme omissa majoissamme. Nämä pellot tämän majan ympärillä ovat nähneet kansamme kaikki hyvät ja kurjat päivät. Oi, äitillinen maa! jos sinulle olisi puheentapa suotu, kyllähän sinä voisit kielin kertoa ja jutella entisistä ajoista, kyllähän sinä voisit meille ilmoittaa, milloin vesi sinua omanansa halaili, milloin hirmuisia konnia ia sisiliskoja ryömi pinnallasi, milloin ehkä mammuteläin tallasi kumpujasi ja milloin ensimmäinen Virolainen lohkaisi selkäsi ja haavoihisi ripotteli ensimmäisen pivollisen viljaa, milloin Kalevin kankein poika urhotöitten hankinnassa vieritti sotavankkuriaan, ja Vänemuine[1] hänen töistään laululangan kehräsi ja siitä kultakankaan kutoi, ja Viron tytöt ja pojat ehtoisilla tämän suusta runoja opiskelivat ja Taaran[2] auvoksi kajahuttivat. Sinä, maa, voisit myöskin kertoa kuinka paljon olet vastoin tahtoasi itseesi imenyt verta, minkä orjaruoska kansasta pusersi — mutta levollisena makaat sinä ääneti. Maatkos siis levollisena ja ravitkos meitä vielä, kunnes jälleen saat nähdä iloisia päiviä; sillä tulevat päivät tuovat kyllä sinulle riemua ja iloa!

Sinä armas isänmaani, olet jo lähes 200 vuotta ollut vahvan kotkan siipien suojassa. Tämä kotka, joka kerran voi sinut itselleen valloittaa, se saattaa myöskin tehdä sinut täydellisesti vapaaksi ja terävällä veitsellä leikata pois kaikki muhkurasi ja veripaiseesi sekä repiä maahan ne väliseinät, jotka ovat vaikeudelle esteeksi. Silloin on Vanemuine riemulla hyppelevä turjallasi ja entistään kauniimpia runoja lauleleva, silloin on Lämmekyine[3] koivukoissasi kiitälevä ja Vibuane[4] hongikoissasi ja vesakoissasi ilosteleva, silloin on Vana-isa[5] siunaten ripotteleva seppeleitä valkeuden valtakunnasta maahan, ja silloin sinä, isänmaani, komeana seisot morsiuspuvussasi ja kostuttelet väkevällä mesijuomalla ihmislapsia, jotka kiitollisina viskaelevat vaahtoa taivasta kohti Vana-isan auvoksi.

Silloin liikahtavat ilosta myöskin minun luuni haudassa ja kiittävät Viron kansaa onnelliseksi, Koit syleilee Hämarikkua[6] ja molemmat huudahtavat: "Autuaat ovat puhtaat sydämeistä, sillä heidän on valtakunta pilvien alla ja niiden päällä".

Mutta nyt työhön; runoilemisen aika on toinen, työn aika toinen, ja aikaa myöten asiat käyvät.

* * * * *

Lahvartin Risto kynsi korvuksiansa, sylkäisi kolme kertaa ja meni kiirein askelein metsäaituukseensa, jossa hän sieppasi kirveen käteensä ja rupesi sitomaan risukimppuja. Keväinen aurinko paistoi palavasti hänen selkäänsä, ei tuulen löyhkäkään väristellyt lehtiä; pian siis valui hiki Riston poskia myöten. Hän

pyyhkäisi märkää otsaansa ja lausui:

"Otsasi hiessä pitää sinun syömän leipää, ja työ karkoittaa kaikki pahat ajatukset."

Hän heitti nuttunsa ihokkaan yltä maahan, ja nytpä risukimppuja karttui. Noin sata kimppua oli jo valmiina, kun metsänvartija arvoisilla askeleilla astui hänen luoksensa; tervehtimättä ja mahtavana kuni kartanonherra tahi uhkea pastori itse[7] kiljasi hän jo ison matkan päästä:

"Risto hoi, mitä hullutuksia nyt teet? tiedäthän että metsänhakkaus talonpoikaisalueella on kartanon puolesta kielletty."

"Hyvää päivää, metsänvartija, olkaa vähemmällä, vuokrakirjani määrää, että minun tulee puhdistaa pellot ja heinämaat risuista, ja sitä minä paraikaa kunnollisesti teen."

"Se ei ole totta, anna kirves tänne ja perjantaina tulet oikeuteen."

"Jätä meluaminen sikseen, metsänvartija, kirvestäni en anna, sitä minä vielä käytän pensasten raivaamiseen."

Sen sanottuaan tarttui Risto käsin pajupensaasen, ja muutama isku lopetti sen elämän.

"Jos aika metsässä käy kunnianarvoisalle metsänvartijalle ikäväksi, niin ottakaa kaksi hevosta, jollette tahdo saappaitanne kuluttaa, ja ajakaa kartanolle kaipaamaan minun päälleni," lisäsi hän nauraen.

"Anna kirves tänne, talonpoika-lurjus!" kiljaisi metsänvartija, "muutoin otan sen väkisin."

"Koska huomaan, että on tosi takana, niin lausun minäkin sentähden totta; korjatkaa pian luunne opotastani, taikka viskaan teidät kuin tappurakuontalon aidan yli; kartanonherra ratsasti ainoastaan kaksi päivää sitte tästä ohitse ja antoi minulle luvan, taikka oikeastaan käski minun puhdistaa aituksen risuista; ainoastaan suuremmat puut pitää minun jättämän. Ymmärrättekö nyt?"

"Älä ole niin nenäkäs, nuori mies, tiedät että tulevana keväänä vuokrakirja-aika käy umpeen, ja silloin pitää sinun tekemän uusi välikirja kartanon kanssa, taikka menemän tiehesi. Minä olen vanha metsänvartija ja olen isäsi kanssa monta nuotta vetänyt, kylläpä sinusta pian selviän."

"Parempi olisi sanoa: olen kaksi kertaa antanut piestä isääsi veriseksi, mutta nuo syyttömästi annetut raipat herättävät sinut joka yö unestasi, ja kun kerran hautaan vaivut, huutavat ne vielä korviisi surmalaulun."

Metsänvartija pyörähti ja rupesi astumaan pois; tiellä löi hän nyrkillänsä pyssynperään ja lausui: "Oi sinä sen perhanan ryysymekko! Entäs kuin kopea ja nenäkäs, kyllä minä nenän-nippusi typistää voin. Ihan kuin isäsi suusta pudonnut, joka ilman syytä piti minua leivänraiskaajana ja Jumalan päivän kuluttajana. Malta, malta, Risto! yhden vuoden kuluessa olet sinä herran mielestä pahin konna ja metsänvaras; jätä sitte Lahvartin talo Jumalan haltuun ja rupee mielesi mukaan mieron tielle. Tämä nulikka julkee vieläkin muistuttaa minulle isäänsä, jolle kaksi kertaa aikalailta panetin kuppasarvia pehmeään paikkaan. Noh, hän oli ne täydellisesti ansainnut, eikä tuo minun omaatuntoani yhtään kalva, vaikkapa kyllä koko kyläkunta sitä väärytenä piti. Kyllä minä hänen poikansa suoneniskijäksi rupeen; häntä näkyy liian paljon mustaa verta sarven alla pakoittavan."

Metsänvartija Tommi astui heinämaata eteenpäin, mutta Risto istahtui mättäälle, kädet ristissä ja huokasi: "Vanhan isäni nylkijää olen tänään kovasti pahoittanut; hänen on kieli lipeä ja mieli kuin käärmeen, saapa nähdä minkä onnettomuuden hän minulle vielä saattaa. Mutta tulkoon mitä tulee, tapahtukoon mitä tapahtunee, minä olen nuori ja vahva mies ja voin palkan ja työtä missä tahansa saada, mutta hänen tyttärensä Leenaa käy minun kovin sääliksi. Hän on uuttera työssään ja katselee Viron kansaa aivan toisin silmin kuin hänen verenjanoinen isänsä, joka luulee itseänsä jommoiseksikin pohataksi ja puolisaksaksi. Kyllä hän nyt kartanossa sanamyllyllänsä jauhaa ja kielsensä hanhenrasvalla liukahuttaa. Tosi jää todeksi. Virolainen, sinä olet jokaisen rääkättävä ja solvattava; voi sentään, että suuri Jumala vielä antaa meidän ryömiä maan pinnalla. Isäni oli oikeassa, kun sanoi: hullu susi ja saksalaisen palvelija ovat yhtäläisiä petoja molemmat. Mutta kylläpä pian pedon kuonon vyötän, ettei se pääse minun kimppuuni."

Risto heitti nutun olallensa, ja rupesi kotiinpäin astumaan. Sinne tultuansa pukeutui hän, miten voi, parempiin vaatteisiin, ja kiirehti suoraa tietä kartanoon, päästäksensä herran puheille. Palvelijapoika, joka oli Riston lapsuuden ystäviä, ymmärsi niin puhua Riston puolesta, että tämä heti pääsi herran puheille.

Kartanon herra, rivakka, pitkä, keski-iässä oleva mies, astui etuhuoneeseen ja kysyi, mikä asiana.

Levollisin kasvoin katsoi Risto häneen ja virkkoi: "Kunnianarvoisa herra, Teidän käskystänne olen

ruvennut metsäaituustani risuista perkaamaan, mutta metsänvartija Tommi tuli tänään sinne ja kielsi minua sitä tekemästä; tahtoi ottaa minulta kirveen pois, ja kun en sitä antanut, uhkasi hän minut ajaa pois talostani ja tehdä minulle kentiesi mitä. Tulin sentähden heti puheillenne, ehkäistäkseni hänen liukasta puhettansa."

"Vai niin, vai niin, hyvä on; parempi että itse tulit, kylläpä hänelle käskyn annan jättää sinut rauhaan mitä aituukseen tulee; mutta mene nyt levollisena kotiin ja perkaa edelleenkin aituustasi."

"Kiitän, kunnianarvoisa herra!"

Hän kumarsi nöyrästi ja rupesi astumaan kotiinpäin.

Hänen mentyänsä katsoi herra hänen jälkeensä ja sanoi: "siitä miehestä tulee vahva talonpoika; karski kuin hevonen, pelkäämätön kuin leijona, mutta hiljainen ja tasainen kuin lammas! Niin, niin, Riston silmistä loistaa oikea, puhdas Virolainen."

* * * * *

Samaan aikaan tuli myöskin metsänvartija Tommi kotiinsa, viskasi lakkinsa laattiata myöten, heitti pyssyinsä nurkkaan, repi tukkaansa, tömisytti jalkojansa ja pomisi:

"Huomenna, huomenna! silloin menen kartanoon, ja pitääköön Lahvartin Risto silloin huolta siitä, että housunnapit istuvat lujasti, jottei yönvartija niitä väkisin irti repäise. Leena, Leena! Missä laiskottelet, Leena!"

"Mikä on hätänä, rakas isä?" kysyi Leena, joka tuli juosten askareistansa navetasta.

"Pane ruokaa pöydälle, vatsani on tyhjä; missä äiti on?"

"Odota rahtusen, ruoka on oitis pöydällä! Äiti läksi pellavaharjaa hakemaan Matiselta, koska huomenna on aikomus vielä vähäsen pellavia sukia."

"Sukikaa, minkä suite, minäkin aion huomenna ruveta päistäristä kupoa sukimaan, ja sileäksi ja pehmeäksi pitää sen tuleman, niin että käy sitä sormen ympäri kääriminen. Nyt ovat talonpojat jo hulluja; etenkin nuoret isännät ovat valmiit silmät ihmisen päästä repimään. Varastavat kuin kaarneet, haukkuvat kuin koirat ja luulevat itsellensä olevan Jumala tiesi mitä oikeuksia."

"Rakas isä, varmaankin on joku tänään mieltäsi pahoittanut, mene nyt maata, ehkä huomenna toisin ajattelet, ja Viron kansaahan mekin olemme," sanoi tytär Leena.

"Hitto kaikki Virolaiset vieköön! Mitä hyötyä minulle heistä on? Ei ne minulle palkkaa maksa, eivätkä anna minulle ruokaa eikä kattoa, päinvastoin, vielä päälliseksi pahoittavat mieltäni kopeudellansa."

"Ken on sitte tänään niin kovasti sinua loukannut, rakas isä?"

"Suus kiinni! ompa meillä täällä Lahvartin Risto, oikea koira; ensimmäistä vuotta talonisäntänä, hakkaa puita, mistä vaan hänen mielensä tekee, ja kun minä häntä siitä nuhtelen, lupaa tämä nulikka viskata minut aidan yli metsään, kuin koiran raadon. Mitäpä luulee hän olevansa? Mitä, mitä — tuhat tulimmaista!"

Sen sanottuansa lyödä pamautti hän nyrkkinsä pöytään, että maitorainta ja voilautanen kolisten hypähtivät korkealle ylös; "hän julkee minua vastustella."

"Rakas isä, rupee nyt syömään, olet kai aivan oikeassa, mutta Riston kanssa ei ole hyvä vetää nuottaa, hän on ymmärtäväinen mies ja on käynyt pitäjänkoulua."

"Mitä, mitä — rupeetko vielä hänen puolestansa puhumaan? mitä, mitä, sinä minun, kunniallisen metsänvartijan tytär? Ei hän sinun syljettäväksikään kelpaa, ja sinä häntä ymmärtäväisenä pidät? Kyllä perjantaina hänen punaiset housunsa ilmoittanevat paljonko ymmärrystä hänessä on. Huomenna menen kartanoon herran puheille, ilmoittamaan hänelle tänpäivän tapauksen, kyllä sitten saamme nähdä, kumpi meistä viisaampi on, minäkö vai hän?"

"Rakas isäni, olisi varmaankin parempi, ett'et huomenna menisi kartanoon," sanoi Leena, puoleksi rukoillen.

"Mene hiiteen!" kiljaisi Tommi vihaa säihkyvin silmin.

Leena juoksi ulos ja jäi pihalle aidan ääreen seisomaan. Pisarat tippuivat hänen silmistään ja hän huokasi: "Oi Jumala, isä aikoo jättää Riston oikeuden käsiin; pitäisikö hänen vielä juoman tämä pikari."

Itkisin silmäni päästä, jos häntä kartanossa piestäisiin."

Mutta Tommi istui tuvassa pöydän ääressä ruokaa huvettamassa ja mutisi vihaisena: "Se on oma syyntä, että tyttärentä nyt pitää lurjusten ja varkaitten puolta. Kansakoulunopettaja on heihin kaikkiin samaa opetusta tyrkyttänyt, ja tyttärentä on myös saanut osansa sitä uutta oppia. Parempi olisi ollut, jos olisin rahani heittänyt maantielle, kuin että minun nyt täytyy oppineen tyttärentä suusta kuulla tuommoisia hulluja juttuja Viron kansasta ja mitä hän vielä loruelleekin. Mutta vielä olen Tommi ja kartanon metsänvartija; pajuun ensiksi tyttärentä selkänahkaa ja annan sitte pajuta nenäkästen Virolaisten nahkoja."

Samassa tuli metsänvartijan vaimo Katri kotiin. Kun Leena hänet huomasi, meni hän häntä vastaan ja sanoi:

"Armas äitini, isä istuu tuvassa aivan vihoissaan; Lahvartin Risto on häntä tänään metsässä pahoin suututtanut; hän uhkaa nyt huomenna kaivata Riston päälle kartanossa, mutta siitä ei synny hyvää. Rakas äitini, koeta vähän viihdyttää isä. Kovasti panisin pahaksi, jos tämä nuori mies ilman syytä pieksemisellä häväistäisiin. Hän on koulua käydessämme monesti auttanut minua, auta nyt, armas äiti, häntä pulasta."

"Mitä meihin, armas lapseni, miesten riidat koskevat? Tahdon kuitenkin asiata tiedustella, mutta tiedät itse, kuinka vähän isä minun neuvoistani huoli."

Leena juoksi navettaan, missä hän katkerasti itkien huokasi: "Ah, jospa vain voisin, kyllä minä Riston tästä pälkähästä päästäisin."

Kun Katri astui tupaan, huomasi hän heti miehensä istuvan kurtussa kulmakarvoin ja kysyi syytä tähän.

Tommi luki koko saarnan Riston kopeudesta, julkeudesta ja nenäkkäisyydestä, sekä uhkasi taasen valmistaa hänelle aika selkäsaunan.

"Jätä, ukkoseni, joskus selkäsauna velaksi," lausui Katri rauhoittaen.

"Mitä velaksi, mitä, mitä? Vai niin, sinäkin rupeet tuon tuommoisen puolta pitämään? Mitä!"

"Älä nyt ilman aikojaan suutu, rakas mieheni, arvelin vain, että hän on nuori mies, ja piekseminen häntä kovin häpäisee."

"Aivan naisten mietteitä. Juuri nuoret miehet tarvitsevat kuritusta, jotteivät nenäkkäiksi kävisi. Talonpoika ei pieksemisestä tule häväistyksi, tulee ainoastaan ymmärtäväisemmäksi."

"Sitä en suinkaan usko," vastasi Katri, "luulen talonpojan pieksemisestä tulevan pahemmaksi ja päälliseksi puolihulluksikin, jos arvaa oikeassa olevansa, ja näyttääpä siltä kuin Risto ei olisi aivan väärässä, sillä varmaankin on kartanon herra antanut hänelle luvan perata aituusta."

"Mikä sinun ja tyttärentä tänään on?" kiljui Tommi. "Te tahdotte ruveta minua ämmäaurina pitämään sekä pakoittamaan minua varkaitten kanssa yhteen tuumaan rupeemaan. Varmaankin on joku kosiojuttu tuon vehkeen takana."

"Älä nyt taas vihastu; olen ainoastaan lausunut ovat mietteeni. Ajatteleeko tytär samaten, sitä en tiedä."

"Olkaa siis molemmat ihan vaiti ja pitäkää huolta töistänne, älkäätkä ruvetko minua eksyttämään polustani."

"Tee siis kuten tiedät oikein olevan, mutta älä sitte perästäpäin kadu pikaisuuttasi, kuten kerran mennä suvena teit."

"Tässä asiassa ei tarvitse katumista pelätä, nuorten härkien sarvia pitää vähäsen tylsyttämän, ja nyt panen maata."

Katri pyörähti tuvasta pihalle, missä hän tapasi Leenan huolellisena toimittamassa askareitaan. "Ei minun sanani pysty isääsi, ei niin vähintäkään," lausui hän tyttärelleen, "huomenna lähtee hän kartanoon kaipaamaan Riston päälle, mutta minun luuloni on, ettei herra tee Ristolle mitään pahaa, sillä hän on itse käskenyt Riston perata aituuksen puhtaaksi risuista."

"Vai niin, siis ei olekkaan Risto kartanon metsästä hakannut puita eikä risuja."

"Ei olekkaan, mutta myöskin talonpoikien alueella olevat metsät ovat isän katsannon alaisina; jos kuitenkin Risto on saanut herran käskyn, niin hän on aivan syytön."

Leenan kasvot selvenivät ja sydämessään ajatteli hän: "Jumalan kiitos! sitä minä heti arvelin Ristosta. Isä on ehkä aivan väärässä ja tuopi varmaankin huomenna pitkän nenän kartanosta, mutta se tekee hänet vielä nurjamielisemmäksi Ristolle. Kuinka tahansa käyneekin, niin olisin kovin onneton, jos Riston jollakin tavalla pahoin seuraisi".

Seuraavana päivänä läksi metsänvartija Tommi kartanoon, pääsi herran puheille ja valitti hätäänsä: Risto oli kohdellut häntä kovin ylönkatseellisesti, oli ollut kovin nenäkäs ja uhannut viskata hänet aidan yli, oli soimannut häntä verikoiraksi j.n.e., eikä ollut antanut hänelle kirvestään. Paitsi sitä oli Risto kartanon metsästä näpistänyt yhtä ja toista, vaikka hän, metsänvartija, ei ollut heti päässyt asian perille.

"Olkoon kuinka lieneekin," vastasi herra, "mutta tällä kertaa olen antanut hänelle luvan, ja nuoret miehet ovat aina vähäsen nenäkkäitä, mutta kyllä työ heidät kesyttää."

"Herra on sängen armollinen Ristolle, ja kun hän saa tietoonsa että kaipaukseni on ollut turha, nauraa hän minulle kaikkein ihmisten edessä."

"Kuulepas metsänvartija," sanoi herra, "Risto kävi jo eilen iltapuolella minun puheillani tapausta kertomassa; ja siitä sopii häntä aivan syyttömästi päättää, ja syyttömiä ihmisiä emme enää saa piestä emmekä rääkätä, vaikkapa kyllä ovatkin orjiamme."

"Se on kyllä tosi, kunnianarvoisa herra, mutta nuorten miesten nenän pitäisi rahtusen tylsempi oleman, kuin Riston on."

"Jumalan haltuun, metsänvartija! Jos Riston varkaudesta tapaat, taikka voit toteen näyttää, että hän jo on varastanut, niin hän kyllä on saapa vakaan palkan, ja vielä tuntuvammankin, kuin joku vanha ja ihan oppimaton talonpoika. Siitä, että hän sinua on soimannut, nuhtelen häntä itse, ja perjantaina pitää hänen saapuman oikeuteen."

Tommi kumarsi nöyrästi ja läksi kotiinpäin. Mutta kotimatalla kirosi hän ja mutisi: "Kas tätäkin hullua aikaa! talonpojat juoksevat nyt itse kaipaamaan, ennenkuin heidän päällensä kaivataan, ja herra pitää heidän puoltansa! Ken viisi vuotta sitte tämmöistä näki? Se, josta siihen aikaan vaan sanasen hiiskahdin, sai kolmekymmentä niin että takimmoinen paikka oli kuin mustikkahillo, ja silloin pitivätkin talonpojat minua arvossa. Mutta kartanoon täytyy hänen kuitenkin tassutella, ja kuka tietää millä tuulella herra silloin on, ehkä saa hän kuitenkin osaksensa 15 raippaa, ja se olisi hänelle kovin tarpeen."

Semmoinen oli mennyt aika.

II.

Kesäinen aurinko lämmitti maata ja katseli hellästi pahaa ja hyvää, onnellista ja onnetonta, huolimatta siitä, mitä ihmislapset siitä sanoivat, kiittivätkö vai panettelivat?

Niityllä olivat kukat kauniissa kevätpuvussaan, nuori ruoho verhoi vihriällä peitteellä maata, linnut visertelivät ja koko luonto riemuitsi. Tänään oli pyhäpäivä. T:n pitäjän asukkaat kiirehtivät isoissa parvissa joka haaralta kirkkoon päin. Vaikka moni kyllä vielä oli väsyksissään lauantain töistä, viehätti kirkko ja saarna heidät kuitenkin luokseen. Myöskin Lahvartin Risto oli matkalla kirkkoon. Kahden virstan päässä kodista yhtyivät Lahvartin ja metsänvartijan kirkkotiet. Risto istuutui tienhaaraan mättään nenään lepäämään, pisti piippuun ja sytytti sen. Äkkiä huomasi hän metsänvartijan Leenan tulevan tiellä. Hän nousi seisaalle ja tervehti ystävällisesti. Leena tervehti vuorostaan ja molemmat astuivat nyt kirkkoon päin.

"Tulevatko myöskin isä ja äiti tänään kirkkoon?" kysyi Risto.

"Eivät tule," sanoi Leena, "isä läksi pyssyineen metsään ja äiti jäi koti-ihmiseksi."

"Kuinkas muutoin voidaan?" kysyi Risto.

"Aina hiljakseen, päivästä päivään," vastasi Leena.

"Onko isä minusta kotona mitään puhunut?" kysyi Risto.

"On kyllä, menneellä viikolla oli hän kovin suutuksissaan sinulle. Minä ja äiti koetimme kyllä pyynnöillämme taivuttaa häntä menemästä kartanoon kaipaamaan, mutta hän lupasi minua piestä, jos

vielä sanaakaan sinun puolestasi puhuisin, ja kartanossa hän kävi sinun päällesi kaipaamassa, ja se minua kovin surettaa," sanoi Leena surullisella äänellä.

"Älä siitä ole milläskään, koulusisar, kyllä minä sen asian selitän."

"Selität kyllä, mutta jollei selitystäsi korviin oteta, mitä sitte? Isä olisi tehnyt tuhat kertaa viisaammin, jollei olisi jutellut tuota tyhjää juttua herralle, paitsi sitä pyydän sinua, Risto, olemaan sinun varoillasi. Isäni on sinuun kovin suuttunut ja etsii sentähden jos jonkinlaista syytä saattaaksensa sinua onnettomuuteen. Oli aikomukseni kirjoittaa sinulle siitä, mutta hyväksi onneksi yhdyimme nyt yhteen. Olimmehan me koulussa hyviä ystäviä, ja sinä autoit aina minua mielelläsi; vahinko kyllä, etten nyt voi sinua auttaa. Mutta ole, niinkuin sanoin, hyvin varoillasi äläkä enää ärsytä isääni; siitä ei lähde sinulle mitään hyötyä, vaan paljasta vastusta. Sinä asut metsässä, ja toisten ihmisten pahoja töitä käypi sinun syyksesi ajaminen, ole sentähden varoillasi."

Risto otti Leenan käden omaansa, puristi sitä lempeästi ja lausui: "Sydämeistäni kiitän sinua näistä sanoistasi ja koetan niitä noudattaa, jos suinkin voin."

Molemmat nuoret olivat jääneet seisomaan ja katselivat armaudella toinen toistansa, ja lemmen liekki leimahti heidän silmistään, ja käsi kädessä he seisoivat.

"Käytä hyväksesi," sanoi Leena, "mitä nyt olen sinulle isästäni ilmoittanut, äläkä puhu siitä kellekään, muutoin saa isäni sen tietääksensä ja silloin minun käy pahoin."

"Ole huoletti, armas koulusisar, milloin on Risto ennen loruellut? Vielä kerran kiitän sinua hyvyydestäsi."

Riston ääni värisi, ja vaikk'ei hän Leenalle sanaakaan rakkaudesta puhunut, niin ymmärsi tämä kuitenkin, mitä Risto sydämessään tunsi ja mietti.

Kainosti veti hän kätensä Riston kädestä ja molemmat astuivat kirkkoon päin.

"Kuinka nyt kotona elätte ja mitä äiti tekee?" kysyi Leena.

"Niin, kuinka elämme? Aina e'elleen eletään, äiti on vähäsen potenut ja jäi sentähden tänään kotiin. Talon työ on kova," vastasi Risto.

"Oletteko jo saaneet palvelusväkeä?"

"Olemme kyllä, kaksi renkiä ja kaksi piikaa on meillä nyt. Kun itsekin teen työtä, aiomme niitten avulla tulla toimeen. Heinänteon ja leikkuun aikana otamme päiväläisiä," vastasi Risto.

"Niinhän se tuo on, minulla on myöskin kova työ: isä ei enää ota palvelustyttöä, ja myöskin renki meni jo pois, saas nähdä, saammeko uutta vai ei; isä myöskin lupaa kiireimmäksi ajaksi ottaa päiväläisiä."

"Teidän maanne eivät ole laveita, eikä työorjuus teitä rasita, kyllä toimeen tulette," sanoi Risto; "enkä minäkään millään lailla olisi huolissani omista töistäni, mutta kartanon heinänteko ja leikkuu, ne tappavat ihmisen. Kyllä päivätöitten sijaan rahaa tarjosin, mutta herra ei ottanut sitä kuullaksensakaan".

"Mitä herra sinusta huolisi? Mitä enemmän hän voi pusertaa talosta, sitä parempi se hänelle on. Kouluttajan sanat pitävät paikkansa, kun sanoi: talonpojat ovat täysiä sitruunia, joista jokainen mielensä mukaan pusertaa mehua. — Mutta Risto, osta talosi vapaaksi, eipä silloin kenkään enää voi sinua pusertaa."

"Aivan oivallinen neuvo, armas Leena, mutta mistä mättäästä sen aarteen löydän, millä talon itselleni lunastan. Isäni jätti velkoja jälkeensä; lainaa minulle kolme tuhatta ruplaa, ja Lahvartin talo on tulevana keväänä minun omani."

"Jospa vaan minulla olisi, kyllähän minä heti ne antaisin; mutta usko pois, Risto, minulla ei ole kolmekymmentä kopeikkaakaan," vastasi Leena nauraen, "mutta minä annan hyvän neuvon sinulle: rupea talvella kaupittelemaan; sanotaan että harjaskauppiat ansaitsevat kolme sataa ruplaa talveensa."

"Ei se käy laatuun, maanviljelijällä on myöskin talvella työtä kylläkseen, ja minä aion koettaa pellostä kiskoa vähäsen voittoa, vaikka kyllä maavero on rasittava ja palvelusväen palkat nielevät melkein kaikki tulot."

"Risto, katsos tuolta tulee ihmisiä tännepäin, jää Jumalan haltuun! muutoin pääsee huhuja levenemään, enkä sitä kärsi, minä kiirehdin edelle."

"Jumala olkoon kanssasi, armas Leena, ehkä joudumme joskus toistekin sattumalta yhteen."

Leena läksi kiirein askelein edelleen ja vilkaisi kaukaa vielä kerran taaksensa, mutta Risto arveli sydämessään: "Jumalan avulla pitää Leenasta tulevan Lahvartin emäntä."

Mitä Leena puolestansa ajatteli, sitä emme tiedä kertoa; mutta kirkossa nähtiin hän kauan aikaa polvillaan rukoilevan Jumalata, ja kun hän nousi pystyyn, olivat hänen silmänsä punaiset itkusta. Ken tietää, mikä tänään oli hänen sydämensä vaivana. Myöskin Risto kuunteli tarkkuudella saarnaa, läksi sitten kirkosta kotiin, mutta Leenaa ei hän kotimatalla havainnut, vaikka kyllä silmillänsä häntä haki.

Tuorstaina tuli kartanon kasakka Lahvartin taloon ja antoi Ristolle käskyn seuraavana päivänä saapua kartanon oikeuteen. Kuten kylmä vesi olisi juossut selkää myöten, vaikutti tämä käsky Ristoon, ja hänen päässään pyöri ajatuksia sadottain.

Seuraavana päivänä meni hän kartanoon. Herra istui itse oikeutta, kuten ennen kyläkuntaoikeuden[8] asettamista oli tapana jokaisessa kartanossa. Useita miehiä piestiin tänään vähäpätöisistä asioista. Viimein kutsuttiin myöskin Risto eteen.

Herra lausui: "Sinä olet niskoitellut ja ollut vallan epäkohtelias metsänvartijaani vastaan sekä uhannut viskata hänet aidan yli metsään — onko tuossa perää?"

"Olenhan naljanpäiten sen hänelle lausunut," vastasi Risto vakavasti.

"Semmoista naljaa olkoon tästä lähtien huultesi yli menemättä, ymmärrätkö? Toiseksi olet häntä verenheimijäksi soimannut, etkä ole hänelle kirvestäsi antanut?"

"Minun vereni imijäksi en ole häntä sanonut, vaan isävainajani veren imijäksi, enkä voinut kirvestäni hänelle antaa omassa hevosaituksessani, jonka isäntä minä jo välikirjan mukaan olen".

Herran silmät säihkyivät vihaa, ja ankaralla äänellä lausui hän: "Pitää suu kiinni, talonpoika! Minun maa minun metsä, minun kaikki; minun orjat ei saada uppiskainen olla, kiiruhtaa kotia ja oppia nöyrä mieli ja toinen kerta viisaampi metsänvartijaa vastaan olla; tänään jäädä ilman raippoja, mutta jos vielä kerta tulla kaipaus, silloin saada selkään; ymmärtääkö? mennä!"

"Jumalan haltuun, kunnianarvoisa herra, kiitän kaiken hyvän edestä."

Lahvartin Risto pyrki kotiin, mutta hänen sydämensä kiehui. Koiran alamaisuutta oli häneltä tänään vaadittu, eikä ihmisen kuuliaisuutta. Mieluisemmin olisi hän pieksämistä kärsinyt, kuin jokapäiväistä metsänvartijan pelkoa. Hän ajatteli päänsä ympäri, mitenkä tuo asia oli parhaiten toimitettava, ja mitenkä hänen onnistuisi metsänvartijan kanssa ystävystyä. "Viekkaus viepi voiton tyhmyydeltä, viisaudesta ei nyt ole apua; koetan viekkaudella voittaa metsänvartijan ja siihen ryhdyn heti."

Talonkatsastaja tuli häntä vastaan. Risto tervehti kohteliaasti. Talonkatsastaja kysyi; "Mistä nyt, Ristoseni, tulet?"

"Kartanosta, kuten näette," vastasi Risto.

"Kuinka oikeusjuttu loppui? Herra oli varmaankin kovin vihoissaan, niin, niin, hän sanoi minulle, että minun pitää tekemän vuokrakirjasi valmiiksi ja Jaakonpäivänä ilmoittaman sinulle että tulevana keväänä saat uuden vuokrakirjan. Muutoin jää kaikki entisilleen, ainoastaan muutama sonnanvetopäivä lisätään. Kun Jaakonpäivänä olemme yhdessä vuokrakirjan läpikatsoneet, tiedät mitä tahdot, ja silloin pitää sinun päättämän, pidätkö taloa edelleen, vai annatko sen pois. Jumalan haltuun!".

Tämä oli uusi Jobin sanoma. Entinen välikirja oli jo kova kyllä, mutta uusi oli varmaankin kuristava hänet.

"Viron kansa, linnun tavalla täytyy sinun lentää edes takaisin, ei ole sinulla paikkaa, kuhun voisit pesäsi rakentaa, pohja on jalkojesi alta kadonnut," huokasi Risto.

Risto joutui nyt siihen paikkaan, mistä tie poikkesi metsänvartijalle. "Pitääkö minun menemän sinne vai ei? Ei, tänään ei käy, odotan sopivaa aikaa ja silloin tahdon hakea viholliseni hänen omasta pesästään, mutta sitä ennen tahdon laskea nuotan hänen ympärinsä; sillä tavalla, niin, sillä tavalla hän tarttuu minun verkkooni, ja minä voin hänelle tehdä, mitä minä tahdon. Veikkaan kuin veikkaankin, että hän kieltämättä antaa tyttärensä minulle, eikä koskaan enää käy minun päälleni kantelemassa. Mutta nyt kotiin rahoja ansaitsemaan. Rahalla voi paljon toimittaa näinä aikoina. Rahalla pysyn elossa, mutta kun on Matti taskussa, silloin on puute pussissa. Ainoastaan rahan avulla voin vapautua kaikkien vihollisten käsistä, päästä oman tuvan isännäksi ja oman maan tallaajaksi. Kapakka jääköön minulle tuntemattomaksi paikaksi, viina maistamatta; Jumala antakoon minulle voimaa ja viisautta, niin kaikki hyvin onnistuu. Rahaa on yltäkyllin ympärillämme, ymmärtäväinen korjaa sitä kukkaroonsa, mutta

ymmärtämätön lykkää sen luotansa ja valittaa vielä lisäksi: minä olen köyhä! en voi sitä itselleni hankkia. Rahaan ei saa kuitenkaan sydämeni kiintyä, eikä mammona saa Jumalakseni tulla, mutta välikappaleeksi pitää sen tuleman, jolla orjuudesta pääsen. Leena oli oikeassa, kun sanoi: Osta talo perinnöksi! Siihen tarpeesen ei ole minulla vielä ruplaakaan, mutta ken tarmon takaa ponnistelee, hän pääsee myöskin perille, ja Jumala on häntä kyllin auttava. Soimattakoon, jos tahdotaan, minua ahneeksi ja itaraksi, mutta tästä päivästä on rahan kokoileminen oleva päähuolenani. Mutta mitenkä voin minä rahaa kukkaroon korjata? Ainoastaan työllä ja ehkä vähäsen kaupallakin."

Risto riensi kotiin; hänen ensimmäinen toimensa sinne saavuttuansa oli talon varojen tarkasteleminen. Ehkä löytäisi hän jotakin, millä voisi rahoja voittaa. Ja löysi kun löysikin. Perunoita oli kellarissa enemmän kuin talon tarpeet vaativat; hän myi niitä liikenevän osan ja sai 25 ruplaa. Viljaa, etenkin ohria, oli myöskin enemmän kuin tarvittiin, niitä hän myöskin myi ja sai 20 ruplaa. Mullikasta sai hän vielä 15 ruplaa; 60 ruplaa oli nyt kukkarossa. Vuokra talosta oli jo keväällä maksettu; hän pani sentähden 50 ruplaa kasvulle. Ken ei kopeikoita korjaa, se ei kolikoita voita, sanoo vanha sananlasku, ja Risto piti sitä silmänmääränensä. Juhannuksen edellä oli vähäsen loma-aikaa sivutöihin. Risto veti hevosillansa kauppiamies Peterson'ille neljä syltää harmaakiveä ja sai syllältä kolme ruplaa; siten hän puhdisti peltonsa kivistä ja ansaitsi taasen 12 ruplaa. Suvityö oli raskas; hän otti päiväläisiä, sai heinänsä suurella nopeudella tehdyksi, vuokrasi kartanolta 50 ru'onalaa heinämaata, sai siitä itselleen 25 rukoa heiniä, joista taas sai 30 ruplaa. Syksy toi hänelle kaikkein suurimman voiton. Pellavamaa oli antanut hyvän sadon, ja pellavat olivat hyvässä hinnassa. Risto myi 60 leiviskää ja sai 200 ruplaa; 150 ruplaa käytettiin vuokran maksamiseen ja 50 ruplaa pantiin taaskin kasvulle. Talvi tuli; Leenan sanat: "kaupittelemisen antaa rahaa", kyti hänen mielessään. Hän osti saippuaa, astioita, värejä ja muuta semmoista, keräsi rääsyjä, kävi niitä kaupittelemassa, ja katsos, kahden kuukauden kuluessa oli hän taas ansainnut sata ruplaa. Yhtenä vuonna oli hän siis pannut 200 ruplaa kasvulle, joista lähti 10 ruplaa korkoa, mutta tällä määrällä hän ei vielä voinut taloa ostaa.

Yrjönpäivä tuli; kartanossa odotti Ristoa uusi vuokrakirja, tämä kammita ja kahle jokaisen Viron peltomiehen. Ja vaikea oli tämä välikirja kovin. Rahavero ja päivätyöt määrättiin. Risto kyllä tarjosi rahaa päivästäkin, mutta hänen tarjoustansa ei otettu korviin, vaan hänen täytyi kirjoittaa nimensä alle ja vastoin tahtoansa suostua määrättyihin ehtoihin; ei ollut mitään muuta neuvoa, jollei hän tahtonut maankulkuriksi ruveta. Välikirjan alle kirjoitettuaansä pyysi hän päästä herran puheille. Herra oli niin armollinen, että hän tähän pyyntöön suostui, ja Risto kysyi saisiko hän lunastaa itselleen talon, ja mikä sen hinta olisi.

Herra oli erittäin ystävällinen ja sanoi: "Sinun talosi on 50 taalarin suuruinen;[9] jos maksat 100 ruplaa taalarilta, saat talon ostaa. 100 ruplaa käsirahaa pitää sinun heti maksaman, ja kun kiinnekirja on saatu, on heti 1000 ruplaa maksettava."

"Sitä en vielä jaksa tehdä," sanoi Risto, "mutta jos Jumala sallii minun pysyä terveenä, tahdon talon ostaa niin pian kuin voin".

Risto läksi kotiin; välikirja oli kyllä kova, mutta Jumalan avulla aikoi hän kuitenkin koettaa onneansa.

Jättäkäämme hänet nyt rahankeräämisen toimeen ja luokaamme silmämme hetkeksi toisaallepäin.

III.

Kuuden virstan päässä eteläänpäin Lahvartin talosta oli Wellin talo. Wellin Antti oli yleisesti tunnettu rikkaaksi mieheksi ja oli metsänvartija Tommin paras ystävä. Wellin Antilla oli yksi ainoa poika, joka isän kuoltua oli perivä kaiken hänen omaisuutensa. Tahvo, tämä oli pojan nimi, oli rehevä ja terveennäköinen mies, mutta aika laiskuri. Kapakassa hän kyllä ymmärsi nahkaansa panna, mutta hänen kätensä eivät saaneet pärettäkään tehdyksi.

Tahvo kävi nyt yhdelläkolmatta ja hänen isänsä rupesi hänelle vaimoa hankkimaan. Jo ammoinkin oli Antti luonut silmänsä Tommin tyttäreeseen ja jos jollakin tavalla kehunut häntä pojalleen. Tahvosta ja Leenasta piti pariskunta tuleman, se oli Antin ja Tommin mielessä niin varmana asiana kuin amen saarnan lopussa. Ja mikä voisi siis esteenä ollakaan? Ei mikään? Antti ja hänen vaimonsa, kuten myöskin Tommi ja hänen vaimonsa, pitivät tässä kohden yhtä mieltä, ja nuori Tahvo veti kyllä siipiänsä Leenan ympäri ja sanoi häntä morsiameksensa. Wellin Antti oli pappilan muonamies; talosta ei maksettu paljon veroa, eikä isäntää ajettu talosta pois, mikä siis hätänä? Kun Antti tarvitsi puita rattaisiin tahi muutoin oli ainepuitten tarpeessa, meni hän Tommin luo, pullo viinaa taskussa

tulijaisiksi; sieltä vei hän sitte kotiin aivan kuormallisen puita. Kun talvella taas metsänvartija oli olkien tarpeessa teki hän vuorostansa samaten, ja sillä lailla vastavuoroiset palvelukset ja avut pysyttivät ystäväyyden. Eräänä syksypäivänä noin kolme vuotta sen jälkeen, kuin Risto, kuten edellisessä luvussa olemme kertoneet, oli kirjoittanut uuden välikirjan alle, istuivat Antti ja Tommi taas vanhan tavan mukaan viinapullon ääressä nahkaansa kostuttamassa. Tuo kallis perunavesi oli kielen paulat irroittanut, ja kilvan juteltiin. Antti kiitti poikaansa ja Tommi kiitti tyttärensä. Viimein sanoi Antti:

"Tänä talvena teemme iloiset häät; minun poikani on 24 vuoden vanha, ja sinun tyttäresi 20 vuoden, nyt annamme heidän mennä naimisiin, eikö niin?"

"Tietysti."

Kädet lyötiin yhteen, ja vahvikkeeksi juotiin vielä lasillinen viinaa. — Näin solmesivat isät lasten asemesta lemmenliiton, mutta missä olivat lapset itse? Tahvo istui kapakassa korttikirjaa lukemassa ja Leena toimitti talouden askareita.

"Kuule Antti, jos voisit antaa poikasi minulle kotivävyksi. Poikaa ei ole minulla, ja vaimoni jää aivan tuettomaksi, jos tyttäreni talvella menee pois talosta," sanoi Tommi.

"Aivan yksi on minunkin laita," vastasi Antti, "mutta kaikkein paras olisi, jos lapset häitten perästä olisivat toisen vuoden meillä ja toisen vuoden teillä."

Leena astui nyt tupaan kantaen erittäin kauniisti tehtyä arkkusta kädessään ja sanoi:

"Rakas isäni, katso mikä onni minulle tänään on joutunut. Tuntematon mies antoi minulle tämän arkkusen, ja tässä on kirje, jossa se minulle lahjaksi annetaan. Sangen kaunista työtä, katso kuinka puhtaasti kiilloitettu. Jo kauan olen tämmöistä huiviarkkusta halunnut, ja nyt sain tämän aivan odottamatta."

Antti katseli arkkusta ja sanoi hiljaan Tommille: "Varmaankin on poikani teettänyt tämän."

"Saattaa olla. Mutta eikö kirjeessä mainita antajan nimeä? Leena! annapas kirje tänne."

Tommi otti kirjeen ja luki:

Kunnianarvoisa metsänvartijan kukka!

Älkää panko pahaksi, että vähäisellä anteella tahdon Teitä vähän ilahuttaa. Pitäkää arkkusta minun muistokseni.

Teidän kunnioittajanne.

"Vielä hullumpaa, ei nimeä eikä asuinpaikkaa, ei päivälukua eikä mitään muuta. — Kuka on tuo tuntematon kunnioittaja, Leena?"

Leena loi silmänsä maahan ja sanoi: "En minä tiedä?"

"Sen on Tahvo lähettänyt," sanoi Antti.

"Sano hänelle paljon terveisiä, ompa tämä todellakin sangen kaunis teos."

Antti hoiperteli kotiinpäin ja Tommi katsoi hänen jälkeensä; yhtäkkiä huomasi hän Lahvartin Riston tulevan taloonpäin. Häntä hän ei ollut kolmeen vuoteen nähnyt, ja nyt tuli hän suoraan hänen taloonsa.

Risto astui vakavin askelein metsänvartijan luo, tervehti häntä nöyrästi, rupesi juttelemaan yhtä ja toista, otti sikaritukun taskusta ja tarjosi Tommille. Tämä otti sikarin, sytytti sen ja sanoi:

"Mutta mitä oivallista lajia!"

"Kävin hiljan kaupungissa kauppakirjalleni kiinnitystä hankkimassa sekä rahaa maksamassa, ja ostin silloin pari tukkua."

"Mille kauppakirjalle?"

"Talon kauppakirjalle; varmaankin olette kuulleet että olen Lahvartin talon ostanut."

"No Jumal' auttakoon, en yhtään; mutta mistä niin paljon rahaa sait?"

"Olen koonnut ja kerännyt, tehnyt työtä ja nähnyt vaivaa, kunnes niin pitkälle pääsin. Täydessä kunnossa ei maja vielä ole, mutta muutamien vuosien kuluessa se ehkä on. Kartanon herra käski minun

tulla Teidän luokseenne pyytämään Teitä tulevana perjantaina tulemaan talooni, mihin myöskin herra ja metsäherra silloin saapuvat, koska metsälohko vielä on annettava minulle lisäksi. Tehkää siis hyvin ja tulkaa vähäksi ajaksi vieraakseni. Te olette minun naapurimieheni, ja minä toivon voivamme elää hyvässä sovussa. Ensimmäiseksi ystävyys osoitteeksi annan Teille tämän sikarilaatikon".

Tommi oli maajas sikareille kuin vuohi suolalle. "Kiitoksia, kiitoksia," lausui hän ja kiirehti tupaan. "Leena, Leena! Lahvartin Risto on ostanut talon perinnöksi! Hän on par'aikaa pihalla ja antoi minulle laatikon sikareja. Hei vaan! nyt saan taas hyviä kautsuja vetää!"

Leena kiiti tuvasta pihalle, ujosti astui hän edemmäksi, mutta Risto, joka jo oli havainnut hänet, meni häntä vastaan ja tervehti häntä lämmöllä.

Leena sanoi: "Armas koulutoveri, kuten isä sanoo, olet sinä nyt omavastainen talonisäntä, Jumala antakoon sinulle onnea elääksesi viisaasti omassa tuvassasi omalla luvallasi. Sydäimestäni kiitän arkkusesta."

Kyynelherneet vierivät hänen poskillensa ja täynnänsä ääretöntä riemua oli hänen sydämensä, kun hän nyt piti vapaan miehen käden kädesssänsä. Yksi ainoa sana Riston suusta olisi ollut kylläksi saattaakseen Leenan lankeemaan hänen kaulaansa, mutta Risto ei vielä tahtonut sanallisesti tunteitansa ilmoittaa, hän ainoastaan puristi neidon kättä ja lausui: "Pidä hyvänäsi, kyllä pian taas näemme toinen toisemme." Leena juoksi aittaan, mutta katsoi mennessään tuon tuostakin taaksensa. Aitassa rukoili hän hartaasti vesissä silmin Jumalata antamaan hänelle Riston, eikä ketäkään muuta mieheksi.

Tommi tuli jälleen ulos ja rupesi juttelemaan ystävällisesti Riston kanssa. Viina oli kaikki vainon tunteet hävittänyt ja sikarinsauhu oli entisten eripuraisuuksien muistot tuuleen haihduttanut. Risto jätti hyvästi ja samosi kotiinpäin.

Illalla istui metsänvartija Tommi takan ääressä hyvää sikaria polttamassa. "Oh, kuinka hyvä ja makuisa sauhu, aivan kuin vesileipä. Noh, tietääpi Risto, missä hän rautaa takoo. Minä tahdon jakaa hänelle kauniin metsänlohkon, sikarilaatikko on kartanonherran kukkarosta lähtevä; mutta mistä on hän näin lyhyen ajan kuluessa rahan saanut? Minä en ole kuullut puhuttavan hänestä mitään pahaa — puhumatta tuosta pienestä kiusasta, jonka hän minulle teki. Olisi ehkä ollut parempi, etten olisi kaivannut hänen päällensä, nyt on hän kaikesta orjuudesta päässyt irti ja on vapaa mies yhtä hyvin kuin minäkin. Tahvo on rikkaan miehen poika ja tulee tänä talvena vävykseni; jos Antti ja minä panemme rahamme yhteen, niin ostamme kyllä paljoa isomman talon ja sitte muhkeat häät! Kun lastemme luona vieraisa käymme, olemme aivan kuin omassa kodissamme, ja kun Antti ja minä vanhoiksi käymme, kylläpä ne meille suojaavat, ja rahaa on meillä kyllä vielä sen verran, että saamme yhdessä pullon viinaa kulahuttaa kulkukuumme. Katri ja Leena, mitä arvelette siitä, jos tulevana talvena häitä tehtäisiin?"

"Ken häitä tekisi?" kysyi Leena arasti.

"Ken häitä tekisi? ken? Minä metsänvartija Tommi, minä juuri teen häitä. Sinä, tytär, olet kahdenkymmenen vuotias, on jo aika tullaksesi hunnun alle," sanoi Tommi vakavasti.

"Jätä turhat puheet toistaiseksi," sanoi Katri, "tänään on pääsi hiukan raskas, että tiedä mitä sanot."

"Enkö tiedä mitä sanon? tiedämpä kyllä, tiedän tulevana talvena häitä pidettäväksi, tiedän minun juuri olevan se, joka häät panen toimeen ja vielä päälliseksi omaan talooni. Leena, toimita siksi häälahja-arkkusi täydeksi."

"Isä, jätä naljanteko sikseen, minulla ei ole vielä kosijatakaan, kuka siis laiskasta metsänvartijan tyttärestä huolisi," sanoi Leena nauraen.

"Mitä hullutuksia, sinäkö laiska olisit, kuka semmoista on rojhennut nimetä? Kuule siis, sinulla on kosija, hoikka kuin honka, tukeva kuin tammen tyrni, punainen kuin aurinko, rikas kuin kulta-omena, joka sinua rakastaa kuin mettä; muutoin hän ei olisi sinulle tänään lahjoittanut morsiuspuku-arkkusta. Isän kanssa on asia selvillä, kylläpä poikakin pian tulee asiata suorittamaan. Nyt käsität ehkä jo, kuka sinun tuleva pääsi on oleva," höperöitsi Tommi.

"Rakas isä, jätä naljanteko sikseen ja pane maata; sinun pääsi on tänään vähäsen sekainen, sentähden pyörii siinä kaikenlaisia tuulesta otettuja häätuumia," sanoi Leena rukoilevalla äänellä.

Silloin kolahutti Tommi nyrkkinsä pöytään, niin että tupa tärisi, ja katseli suurilla silmillä Leena.

Vaaleana ja vapisevana seisoi Leena isänsä edessä, jonka sanat ilmoittivat todentekoa, ja lausui totisella äänellä, vaikka naurusuin: "Rakas isä, jätä tänä iltana velli velliksi ja puuro puuroksi, minusta

ei tule velli- eikä puuroastia, nuot miehet ymmärtävät käytellä ainoastaan viina-astiata, mutta eivät metsänvartijan Leena." Sitä sanottuansa juoksi hän kamariin.

"Mikä sinun sentähden on tänä iltana?" sanoi Katri pahoillaan, "nyt olet tuumamme ilmaissut ja siten kaatanut sangollisen vettä tuleen. Tahvo näkyy olevan Leenalle aivan vastenmielinen. Eräänä päivänä puhuin hänen kanssansa vähäsen Tahvosta, mutta Leena sanoi häntä juoppolalliksi."

"Mitä, mitä, juoppolalliko? Minkälaisen juoppolallin hän siis tahtoo? häh häh?"

"Rauhoitu nyt ukkoseni ja mene levolle; loruillasi olet jo karkoittanut ainoan lapsesi unen."

"Lähtekäämme sitte makaamaan, mutta Tahvon vaimoksi on Leena tuleva, ja minä ja Antti ostamme heille aika talon."

Tommi viskautui vuoteelle; mutta kamarissa itki Leena katkerasti. "Isä tahtoo naittaa minut juopolle, kortinlyöjälle ja yöjalkalaiselle. Voi, isä, sinä et tiedä mitä tänään puhuit; Jumala antakoon sen sinulle anteeksi ja johdattakoon mielesi paremmalle tolalle, — mutta tuota tuumaa minä vastustelen kuolemaani asti; Tahvo ei saa tulla likellekään minua, vaikkapa olisi kymmenenkin kertaa kauniimpi ja rikkaampi. Olen usein tehnyt pilkkaa hänen tyhmyydestään ja nauranut hänelle, ja isä luuli kai tuota rakkaudeksi. Pysy minusta erilläsi, Tahvo, ja etsi itsellesi vaimo mistä itse tahdot; ota se, jota jo monta yötä rakkaasti olet kysellyt; mutta jää'ös minua näkemättä ja käteeni puuttumatta. Isä, sinun silmäsi ovat nyt pimeät, mutta ehkä tulee aika, jolloin suomukset sinun silmistäsi putoavat. Varjele sinä, rakas taivaallinen isä, minua onnettomuudesta."

Katri meni tyttärensä luo ja tapasi hänet itkemästä. Leena heittäytyi äitinsä kaulaan ja rukoili: "Rakas äiti, kallis äiti, sinähän olet minun oma äitini, sinäkin olet kerran ollut nuori ja rakastanut, varjele minua isältä ja Tahvolta!"

"Älä nyt, tyttäreni, ole mieletön. Isä on tänään vähäsen sekopäinen ja loruilee semmoista mistä kyllä vielä olisi ollut aikaa puhua; mutta Tahvo on todellakin sinun vertainen mies, ja meille olisi hyvin mieliksi, jos teistä aviokunta tulisi."

"Oi, äiti, rakas äiti, älä enää Tahvon nimeä mainitse, hänelle minä en mene eläessäni, vaikkapa minua rautakahleissa vihittäväksi vietäisiin."

"Ja kuitenkin täytyy sinun mennä, se on isäsi tahto ja minun toivoni, ja isä ja Antti ostavat teille perintötalon, missä saatte elää kuin linnut paratiisissa," vastasi äiti tynnosti.

"Vaikka ostaisivat minulle koko taivaan, jään kuitenkin Tahvolle kylmäksi, taikka saatte ennen häitä viedä minut morsiuspuvussani kalmistoon. Odottakaa vielä vähäsen, kyllä minunkin vuoroni tulee, ja antakaa silloin siunauksenne siihen."

"Mikä siis Tahvossa vikana?"

"Tahvo on aika konna ja laiskuri, lentää öillä nahkasiiven tavalla ja istuu kaikki pyhäpäivät viinapullon ja korttien ääressä," vastasi Leena. "Äiti, sydämeni on pakahtumaisillaan, ajattellessani Tahvoa," sanoi Leena itkien.

"Noh, kelle sitte tahdot mennä?"

"Rakas äiti, odottakaa vielä vähäsen, kyllä minunkin vuoroni tulee kutsumattakin, ja antakaa silloin minun mennä, älkääkää kieltäkö. Mieleni mukaisen kanssa olen onnellinen, mutta Tahvonne kanssa olen aina ja ikuisesti onneton."

"Mutta miksikä olet tänään niin hyvällä mielin Tahvon arkkusen vastaan ottanut? sillä olet jo antanut hänelle yhden sormen."

"Tahvonko? Ei äitini! Tahvo ei ymmärrä sellaista arkkusta tytöille antaa; hän ehkä pehtaroitsee tänään kapakan mudassa lyöden unessa kortteja ja lähtee sitte kyliä kuljeksimaan, mutta arkkusestani hän ei tiedä, ei niin mitään. Kylläpä arkkusen antaja kerran itsekin tulee viedäkseen arkkusta saajoinensa pois metsänvartijan luota. Minä en vielä häntä tunne, mutta hän tulee, usko se, äiti."

"Thmeellinen tytär, sinä et tahdo tarttua omaan onneesi kiinni; mutta jos me emme tyydy arkkusen antajaan, ja sinä juokset suoraa tietä onnettomuuden kitaan, mikä sitte neuvona?"

"Olkaa huoleti siitä; etenkin sinä, äiti, olet vielä hyppelevä ilosta. Auta minua sentähden tuosta Tahvon tuumasta vapaaksi ja koeta käännä isän ajatukset toisaallepäin," vastasi tytär suudellen äidin kättä.

"Kuka sitte on tuon arkkusen antanut?"

"En vielä tunne häntä, mutta olen varma siitä, että hän on oleva minun ja teidänkin mielenne mukaan."

"Parasta on että nyt panet maata," sanoi äiti, "näytät olevan vähän höperöpäinen. Tunnetun kultakappaleen heität luotasi tavoittaaksesi tuntematonta multakappaletta — viimein et saa kultaa etkä multaa kyljen lämmittäjäksi."

"Mutta varjele minua, rakas äiti, Tahvolta; muuta minä en pyydä sinulta."

Äiti meni levolle, mutta vielä kauan valvoi Leena tuskissaan, kunnes uni viimein ummisti hänenkin silmänsä.

Mutta missä oli nyt sulhanen Tahvo?

Kapakassa kumppaniensa kanssa istui hän rommipullon ääressä kortteja kääntelemässä, eikä ajatellut Leenaa eikä äitiänsä Annaa, vaikka kyllä molemmat samaan aikaan hänen tähtensä tuskissaan ja huolissaan valvoivat.

Keskiyöllä nousi hän, viskasi kortit pöydälle, kynsi korvuksiaan ja sanoi: "Olen tänä iltana kadottanut viisi ruplaa, kyllä toiste ne takaisin voitan."

Hän hoiperteli kotiinpäin. Mutta matkalla väsyivät hänen jalkansa, ja oja otti hänet rakkaalla syleilyllä helmaansa, missä hän veti sitkeätä unta seuraavaan aamuun asti. Kotia tultuansa sai hän isältään ankaria nuhteita ja hoiperteli sanaakaan vastaan sanomatta työlle. Emo Anna rukoili isää siksi kun tämä heitti murisemisen, ja päivällis-aikana meni kaikki taas vanhaa menoansa.

Illalla samana päivänä kutsui Antti poikansa luokseen ja sanoi: "Sinun pitää tulevana talvena mennä naimisiin, tällainen elanto ei käy päihinsä; sinä kuljeskelet ympäri kyliä, syöt ja juot varojamme, etkä huoli meidän etkä omasta elämästäsi. Naineella miehellä on huolensa ja murheensa, jotka estävät häntä heittäytymästä mailman laineisiin. Naimaton taas kuljeskelee kuin ilkeä susi ympäri maita, eikä huoli varoistaan eikä kunniastaan. Sinun tuleva vaimosi on metsänvartijan Leena, jolle eilen lähetit tuon kauniin arkkusen."

"En minä ole mitään arkkusta metsänvartijan luo lähettänyt, mutta hänen tyttärensä on kaunis ihminen ja sopii kyllä minunkin mielestäni vaimokseni," puhua hoiperteli Tahvo.

"Kaunis hän on; me olemme eilen sopineet kaupasta ja ennen joulua lähdemme varsinaiseen tavanmukaiseen kosintaan; mutta sinun pitää nyt kaikilla tavoin mielistellä Leenaa ja antaa hänelle joku vähäinen lahja," sanoi Antti. "Kyllä koetan, mutta en tiedä mitä hänelle pitää lahjoittaman."

"Pari kaunista huivia ja esiliinaa riittää kyllä aluksi."

"Kyllä minä tahtoonne noudatan!" sanoi Tahvo haukotellen ja meni kamarista ulos, mutta itsekseen hän arveli: "nyt ne minua väkisin pakottavat naimisiin menemään, mutta Leena on aimo pala, ja jollen minä häntä ota, noukkii joku muu hänet. Isä on pannut asian alkuun, nyt voin pelotta Leenaa lähestyä; jumal'auta! kuinka sukkelasti hiiri nyt juoksee kissan suuhun. Noh, niinhän on rikasten laita aina, ja isäni on kyllä rikas mies."

IV.

Lahvartin Risto oli nyt rahalla lunastanut itsensä, tahtonsa ja majansa orjuudesta ja vallanalaisuudesta vapaaksi; nyt vasta saattoi hän ilolla ruveta työhön; mitä hän nyt teki, teki hän itselleen. Talon vuokra ei nyt enää noussut talon vaurastumisen mukaan, nyt kävi kyllä tarttuminen kirveeseen, höylään ja savilapioiseen sekä majan muuttamiseen todelliseksi ihmisasunnoksi. "Noh, eivätkö siis meidän talomme ole ihmisten asuttavia?" kysyivät meidän vuokramiehemme. Siihen vastaan suoraan: "olen Tarton, Veron, Tallinnan ja Pernon kaupunkien seuduilla paljon matkustanut, ja useissa vuokrataloissa viettänyt yötä ja saanut tarpeeni ruokaa; oikeata ihmisasuntoa en ole vielä siellä nähnyt, mutta sitä vastoin kyllä monesti Viliannin seuduilla perintötalojen isännillä. Tarkemmin kuulustellessani syytä tähän olen aina saanut saman vastauksen: Kelle me tekisimme? kelle rakentaisimme? Lyhykäinen vuokra-aika sitoo käsiämme." Ja tämä on toden totta, ja te olette aivan oikeassa. Kansamme asunnot ovat enimmästä vielä orjan hökkeleitä ja jäävät siksi, kunnes koko maa rahalla on lunastettu. Armollinen keisari on meidät itse kyllä orjuudesta ja kahleista päästänyt, mutta maa on jäänyt kahleisin

ja saadaan ainoastaan rahalla lunastetuksi.

Mitä enemmän Viron kansa ostaa talon- ja kartanonmaata perinnöksi, sitä suuremmaksi kasvaa sen valta maan suhteen, ja mitä enemmän se poikiansa ja tytärtänsä korkeimmissa kouluissa kouluttaa, sitä enemmän raukenevat tyhmyyden kahleet. Sentähden eteenpäin, eteenpäin tukevin askelein maan perinnöksi ostamisessa ja lasten kouluttamisessa.

Lahvartin Risto oli viiden kolmatta vuoden vanha. Hän oli tukeva ja vahva mies, ja terveys loisti hänen kasvoistaan. Hänen oli onnistunut lyhyen ajan kuluessa ostaa talonsa perinnöksi ja nyt saattoi hän ruveta työhön.

Huoneen päätyseinän eteläpuolelle teki hän parhaan omenatarhansa, syksyllä istutti hän siihen vielä kaksikymmentä omenapuuta lisää sekä joukon marjapensaita ja teki aidan ympäri, pihan jakoi hän niin, etteivät elukat enää päässeet huoneen edustalle sekä istutti tämän ympäri muutamia vahtera- ja jalavapuita. Itse tuvan suhteen hän ei voinut mitään parannuksia tehdä, mutta kamaria tuvan takana rupesi hän korjailemaan. Hän veisti seinä sisäpuolelta sileiksi, löi niihin pieniä puunappuloita, kalkitsi ne sitten aivan sileiksi ja viimeiseksi valkaisi ne. Kamariin hän vieläkin teki lautapermannon[10] ja silitti sen niin tasaiseksi, että sitä kerta kuukaudessa sopi märällä rievulla pestä, Riston suurin vihollinen oli savu. Huoneuksessa ei ollut savutorvea, savu siis tunkeusi joka paikkaan ja oli silmille ja keuhkoille vahingoksi. Myös sitäkin vastaan keksi hän keinon. Hän repi vanhan muurin maahan, osti kartanon herralta tiiliä ja rakensi sijaan pienemmän, mutta kymmenen kertaa enemmän lämpöä antavan tulisijan. Sen viereen jätti hän vähäsen välipaikan, johon hän muurasi kaksi pataa sisään, ja mistä torvia, jotka vähällä puunkululla täydellisesti lämmittivät kamarin, johdettiin. Kaikki savu meni nyt savutorven kautta tuvasta ulos. Kyllä hänen äitinsä usein pyysi häntä olemaan noin paljon uudistuksia tekemättä, mutta Risto vastasi: "Äitiseni, nyt on meillä oma tupa, nyt saatamme parempaa elämää aloittaa." Martinpäivänä oli työ valmis, ja vanha äiti löi nyt joka päivä käsiänsä yhteen, huudahtaen: "Mutta kuinka kaunista ja kelvollista! Jos isä nyt nousisi haudasta, niin hän ei enää tuntisi majaansa. Hän kylmettyi paksussa turkissaan, ja nyt saatamme täällä oleskella vaikka paitasillakin, ja kuitenkin tuntuu melkein liian lämpimältä; mutta varmaankin tuot nyt nuorikon taloon. Minä olen vanha, enkä jaksa enää talon askareita hoitaa; mutta tuo, rakas poikani, semmoinen ihminen, jonka kanssa voin sovussa elää, niin saamme onnellista elämää viettää."

"Saapi nähdä mitä talvi mukansa tuo," sanoi Risto, "mutta työtä on minulla kyllälleen ollut, ja ompa vieläkin paljon tekemistä, sillä meillä ei ole vielä laadullista pöytää eikä istuinta, ei vuodesijaa eikä patjaa; näitä kaluja puuttuu vielä, ja koska kerran olen saanut kamarin lämmönpitäväksi ja isoilla akkunoilla varustetuksi, niin tahdon myöskin pitää huolta huonekaluista. Hyväksi onneksi on isäni opettanut minua puutyötä tekemään; se oppi on nyt oleva meille hyödyksi."

"Tee poikani miten parhaaksi luulet, mutta ajattele myöskin sitä, että meillä vielä on paljon velkoja; tuhannen ruplaa ei ole naljan asia."

"Sen minä tiedän, rakas äitini, mutta jos Jumala siunausta antaa, niin velat kyllä aikansa maksetaan. Sinä tiedät, äitiseni, että neljä vuotta sitte vähällä aloitin, ja nyt maksoin muutama viikko sitte 1000 ruplaa, 300 ruplaa jäi vielä meille takavaraksi. Jumalan siunaus on yritystäni seurannut, kaikkien enimmäen on se minulle ollut avuksi, että kouluopettajamme on minut ymmärtäväiseksi ihmiseksi kasvattanut. Niin totta, äitini, kuin nimeni on Risto, tahdon sen hänelle vielä teossa palkita, ja jos minua joskus kutsutaan semmoiseen kunnan virkaan, että minun sanani jotakin vaikuttavat, mitä maksuihin tulee, niin olen hänen palkastansa huolta pitävä. Yksi ihminen voi paljon tehdä, jos hän vaan tahtoo."

"Äläpä nyt, poika, ylpeäksi rupea, äläkä liian paljon viisauteesi luota; muutoin saatat itsellesi vihollisia, jotka sinulle enemmän paha kuin hyvää suovat ja tekevät."

"Ylpeys tulee tyhmydestä, mutta viisauteen on aina luottaminen, muutoin veisi tyhmyys voiton viisaudelta, ja mitä vihamiehiin tulee, niin ei jokainen vihamies ole meille vahingoksi, vaan usein hyödyksikin. Vihamiesten kanssa on usein parempi elää kuin luihujen ystävien kanssa."

"Ole varoillasi, poikani, muuta en toivo."

"Tietysti, rakas äitini! varovaisuus on tärkeä asia elämässä ja tarkka huolenpito samaten; niiden avulla olen tähän saakka tullut toimeen, mutta saadaan nähdä, mitä tulevaisuus mukansa tuo. Sanoit, että minun pitää ottaman emäntä itselleni. Ennenkuin vaimon otan, pitää asiata tarkoin harkita, sillä usein käypi niin, että miehen täytyy vaimon pillin mukaan hyppiä."

"Se on tosi, mutta jos hyvän vaimon otat, ei ole siinä kohden mitään pelkäämistä."

"Aivan niin, rakas äiti, mutta hyviä emäntiä ei ole kosolta; ihan sivistymätöntä vaimoa en millään lailla tahdo ottaa, ja puoleksi sivistyneitten seassa on paljon akanoita; perin sivistynyttä en saa, eikä talokaan

kannattaisi semmoista elättää. Sinä näet, äiti, että siinä kohden olen pahassa pulassa. Yhtä olen paljon ajatellut, mutta hänen vanhempansa panevat varmaankin vastaan. Täytyy kuitenkin onneansa koettaa."

"Ketä sinä ajattelet, poika, tahdotko sen minullekin sanoa?"

"Sinulta, äiti, ei ole minulla mitään salattavana. Metsänvartijan Leenaa olen ajatellut."

"Metsänvartijan Leenaa! Poika, se tyttö on kullan arvoinen, mutta hänen isänsä oli miesvainajani verivihollinen ja pieksetti häntä kaksi kertaa aivan syyttömästi. Leena on uuttera työntekijä ja sivistyksessä sinun vertaisesi, mutta pelkään minäkin että vanhemmat tulevat sitä tuumaa kaikin voimin vastustamaan, ja missä vanhempien siunaus puuttuu, siinä ei ole onnellista avio-elämää. Metsänvartijan Leenaa vastaan ei ole minulla mitään sanomista, sopiihan sinun onneasi koettaa — mutta kuinka Wellin Tahvon käy? Kuulin mennä sunnuntaina kirkossa sanottavan, että Leena jo on Tahvon morsian."

"Se ei voi olla totta," sanoi Risto hypähtäen pystyyn, "Tahvoa ja Leenaa erottaa tukeva väliseinä toisistaan, ja sitä ei käy niinkään pian maahan repiminen, ja se on: Tahvon viinahalu ja kortinlyöminen sekä hänen tyhmyytensä."

"Saattaa olla, mutta vanhalla Wellillä on hiukan rahaa, ja sitä metsänvartija ennen kaikkea rakastaa."

Äiti ja poika erosivat toisistaan, mutta Risto oli kerrassaan syttynyt ilmituleen.

Leena Tahvon morsian? Tämä sana ajoi unen hänen silmistään ja satoi hänen kätensä työn ääressä. "Kuinka voisin Leenan tavata? Missä voisin hänen kanssansa asiasta puhua? Millä taivutan vanhempien sydämet minun puoleeni?" Näitä kysymyksiä mietti ja aprikoitsi hän mielessään. "Kirjoitanko Leenalle? Koetanko kirkkotiellä onneani? Paha kyllä, etten mennä suvena sitä tehnyt, kun kaksi kertaa olin Leenan seurassa; mutta onneani pitää minun koettaa, muutoin lentää lintu pesästä, ja minä jään sitä katsoa ällistelemään."

Ihminen ajattelee ja toivoo, mutta Jumala yksin määrää hänen teitensä. Lauantaina aamupäivällä tuli metsänvartijan Leena itse Lahvarttiin ja ihan yksin. Lapsena oli hän usein siellä käynyt, mutta nyt hän ei kymmeneen vuoteen taloa ollut nähnyt. Hän oli nyt kaiteen hankinnassa. Hän oli käynyt useissa paikoin kaidetta kysymässä, mutta kun hänen ei onnistunut saada, päätti hän viimein omin lupinsa mennä Lahvartin emännältä pyytämään. Vanha emäntä otti hänet sangen ystävällisesti vastaan, pakisi hänen kanssansa kaikenlaista talon askareista, näytti hänelle talon oloinsensa, eloinensa, sekä kiitteli kaikin puolin poikaansa. Risto oli itse metsässä, mutta äiti ymmärsi pakinallaan pidättää Leenaa, kunnes hän tuli kotiin. Arasti ja väristen tervehti Risto Leenaa, joka heti huomasi, mistä tuuli kävi. Risto näytti nyt Leenalle kaikki uudistustyöt ja kysyi, olivatko ne hänen mieleensä.

"Sinä elät, koulutoveri, puoleksi kuin kartanon huoneuksessa, en eläessäni olisi voinut ajatella, että sinun olisi onnistunut sisustaa tätä kamaria näin somaksi."

"Mutta annapas, kun saan istuimeni, pöytäni, vuodesijani ja laatikostoni valmiiksi, silloin kelpaisi sinun majaani nähdä," sanoi Risto.

"Kuinka minä enään saisin sen nähdä? käyn nyt ehkä ensimmäisen ja viimeisen kerran tässä huoneessa."

Äiti pujahti tupaan. Risto ja Leena olivat kahden kesken.

"Nyt, taikka ei milloinkaan," ajatteli Risto, tarttui Leenan käteen ja sanoi: "Kallis Leena," — hänen äänensä värisi ja samaten hänen kätensä — "koko tämän taloni ja kaikki, mitä minulla tässä maailmassa on, tahtoisin ainoastaan sinun kanssasi jakaa; minä olen lapsuudesta asti kantanut kuvaasi sydämessäni, mitä sinä siitä arvaat?"

Leena seiso vakaana, mutta hänen äänensä värisi, kun hän vastasi: "Risto, ajattele mitä sanot. Sinä talonisäntä, ja minä vain metsänvartijan tytär."

Risto likisti Leenan rintaansa, painoi makuisan muiskun hänen huulilleensa, mitä Leena vähäsen vastaan ponnistelemalla sallikin, ja lausui: "Leena, sano tänään Jumalan edessä, tahdotko vaimokseni tulla ja minun kanssani jakaa kaikki, mitä elämä saattaa mukansa tuoda, anna vastaus."

"Tahdon, Risto," sanoi Leena juhlallisesti, "olen aina pitänyt sinua rakkaana, mutta minun isäni ja sinun äitisi ovat sitä kuolemaan asti vastustavat."

"Minun äitini ei, ole siitä varma, Leena!"

Äiti astui nyt kamariin, Risto työnsi Leenan, joka seiso punaisena kuin äyriäinen, äitinsä puoleen ja

sanoi: "Äiti, tässä on tuleva aviopuoleni, nykyinen morsiameni, jonka tähden minä yöt ja päivät olen työtä tehnyt ja vaivaa nähnyt. Jumalan silmien edessä on hän nyt luvannut olla morsiameni, hän pelkää vain sinun sitä vastustavasi."

Vanha äiti otti Leenan syliinsä, antoi hänelle suuta ja sanoi: "Terve tulemasta, tyttäreni; Jumalan siunaus olkoon teidän kanssanne!" Leena painui vanhan äidin rintaan ja itki kuin lapsi. Ei eläessään olisi hän voinut uneksiakaan tänään tulevansa morsiameksi ja vieläkin vapaan miehen morsiameksi. Hänen sydämensä oli riemua täynnään ja ilosta pakahtumaisillaan, niinkuin Ristonkin. Kauniilla, valkealla vaatteella katetulle pöydälle oli pian puhtaat ruoka-astiat asetettu ja kaikki kolme istuutuivat pöydän ääreen, ja varmaankin lauloivat Jumalan enkelit: Ja rauha maassa!

"Helluntain aikana vietämme häät, jos Jumala suopi. Siksi tahdon panna taloni ja majani täydelliseen kuntoon ja astukoon sitte vaimoni talon kunniaksi siihen sisään."

"Ja minä tahdon tehdä mitä suinkin voin kaunistaakseni sitä vielä enemmän," sanoi Leena, "mutta vaikein asia on suostuttaa isääni tähän; hän tahtoo naittaa minut Wellin Tahvolle, ketä minä en silmissäni kärsi, mutta koettakaamme onneamme. — Tuleva talvi on tuova minulle paljon kärsimistä ja taistelemista, mutta ole pelkäämättä, Risto; sinun kanssa onnellinen Lahvartissa, taikka ilman sinua kalmistossa, — se on mielessäni varma asia."

Nuoret rakastavaiset lupasivat toisillensa pitää asiata salassa häihin saakka, ja riemumielin sanoi Leena jäähyväiset. Matkalla hän yhä ajatteli: "minä olen tänään kosimassa käynyt ja morsiameksi tullut, ken semmoista ennen on kuullut; mutta mitenkä isäni suostutan?"

Leenan saapuessa kotiin tuli isä häntä vastaan ja sanoi: "Missä tänään toki kyllä juoksentelet? Aioin jo tulla sinua etsimään. Mistä kaiteen sait?"

"Lahvartista," vastasi Leena.

"Oletko hullu, tyttö," kiljaisi isä, "kävitkö Lahvartissa?"

"Kävin kyllä, onko se sitten niin kummallinen asia?" kysyi tytär. "Lahvartin vanha emäntä on kaikkein ystävällisin ihminen ja ensimmäinen kankuri näillä seuduilla."

"Sinä kävit Lahvartissa ja olit koko tämän ajan siellä?"

"En suinkaan, isäni, minä kävin useissa paikoin kysymässä, mutta kun en saanut, ei ollut viimein muuta neuvoa, täytyi Lahvarttiin mennä onneansa koettamaan."

"Ja sinä sait Lahvartista kaiteen?"

"Aivan niin, Lahvartista sain; he ovat nyt onnellisempia ihmisiä kuin me, heidän kamarinsa on sata kertaa lämpöisempi ja puhtaampi kuin meidän, ja kuinka kauniin takan ja keittopesän Risto on tehnyt, ja kuinka ymmärtäväisesti hän on istuttanut omenapuut hedelmätarhaansa; sen sanon: oppinut mies tekee oppineen työtä, mutta oppimaton jää vanhan sonta-aukkonsa viereen istumaan. Söin myöskin päivällistä Lahvartissa ja niin kauniisti ja puhtaasti katetulta pöydältä?"

"Ja Risto söi sinun kanssasi yhdessä?"

"Niin tietysti, olihan hän koulukumppanini pitäjänkoulussa, ja jo silloin söimme yhdessä samasta astiasta ja joimme vettä samasta sangosta; eihän siis mitään ihmettelemistä, jos nyt kymmenen vuoden kuluttua taaskin kerran koetamme samaa; sen sanon: Risto on ymmärtäväinen mies."

"Hitto vieköön teidät ja teidän pitäjänkoulunne; aina viskaat sinä sen vasten silmiäni; paljon mieluisemmin olisin sinulle kymmenen kaidetta ostanut, kuin olisin suonut sinun tänään menemäsi Lahvarttiin sitä hakemaan; soisin, että huomenna sen palauttaisit."

"Eikö se ole aivan tarpeetonta, rakas isä? Kun kangas päästetään puista, vien sen kyllä takaisin ja kiitän lainasta. Lahvartin eukko antoi sen aivan mielellään; muistatko kuinka hyviä sikareja Risto toi sinulle? he eivät näy pitävän mitään vihaa meitä vastaan."

"Ja sinä kävit Lahvartissa? Sitä en olisi minä sinä ilmoisna ikänä tahtonut, älköötäkään sinun jalkasi koskaan enää sinne menkö!"

"Älä nyt, rakas isä, suutu; jos olisin tiennyt tuon käynnin olevan noin sinun mieltäsi vastaan, en olisi sinne mennyt."

"Se on oikein sanottu. Mene nyt saunaan, äitisi on jo siellä sinua odottamassa — mutta älä enää juokse Lahvarttiin."

Leena meni saunaan. Äidin ensimmäinen kysymys oli, mistä Leena oli kaiteen saanut.

"Lahvartista," oli tyttären vastaus.

"Sinne ei olisi sinun tarvinnut mennä."

"Mistä sen siis ottaisit? Maanantaina on aikomus kangasta luoda, panna kaiteesen ja niisiin."

"Se on kyllä tosi, mutta Lahvartin väki vihaa meitä."

"Sitä minä en ensinkään usko. He ottivat minut erittäin ystävällisesti vastaan, näyttivät minulle talon kaikkine katuineen, kapineineen, syöttivät minua kunnollisesti, ja suoraan sanon sen: en ole eläessäni missään niin suloisia hetkiä viettänyt ihmisten seurassa, kuin tänään Lahvartissa ja he ovat nyt vapaita Virolaisia."

"Tytär, sinä houraelet, mekin olemme yhtä vapaat kuin Lahvartin väki."

"Se ei ole totta! Meillä ei ole kämmenenkään alaa maata, mitä voisimme omaksemme sanoa; vapaa mies vapaan maan isäntänä on minun mielestäni suuressa kunniaassa pidettävä."

"Siis ehkä tahtoisit vielä Lahvarttiin emännäksi asettua, jospa vaan Risto tulisi hakemaan."

"Tahtoisin tuhat kertaa mieluisammin kuin Wellin taloon. Wellillä ei ole mitään muuta kuin lavea suu ja suuret sanat, mutta Lahvartin olo ja elo pitäisi sinun näkemän! Sen sanon, jos ne näkisit, et silmänräpäystäkkään enää empisi, vaan, jos Risto minut sinulta vaimoksensa pyytäisi, olisit heti valmis suostumaan."

"Sinä olet aivan hourapäinen. Varmaankin on Lahvartin emäntä sinulle jotakin noidankeitosta kypsyttäneet, sen avulla kahlehtiakseen sinua poikaansa."

"Rakas äiti, noidankeitoksia ei osaa kenkään kypsyttää; ne kypsyvät ainoastaan sydämessä hyvän sanojen kautta; missä sydän sydäntä vetoraudan voimalla puoleensa vetää, siellä on armastuksella asuntonsa, vaikka rahoja ja varoja puuttuisi. Rakas äiti, sinä voit minut onnelliseksi tehdä, jos noidankeitoksen kypsyvät, jolla kävisi meidän talomme Wellin Tahvolta varjeleminen; sitä ihmistä minä en jaksa silmilläni nähdä."

"Menkäämme tupaan ja heretkäämme lörpöttelemästä. Tahvo ei ole vielä käynyt kosimassa, ja Lahvartin Ristolle me emme sinua anna, vaikka hän olisi Tahvoa sata kertaa rikkaampi."

"Jos on aikomuksenne väkisin pakottaa minua naimisiin, niin sanon nyt heti, että minä tänään viimeistä päivää olen teidän kattonne alla. Kauppatavarana te ette saa minua pidellä."

"Kenenpä sitten oikein luulet sinulta lupaa kysyvän," sanoi äiti kiukustuneena, "me olemme sinun vanhempasi, ja meidän käskyämme noudattaen on sinun meneminen sille miehelle, jonka me sinulle määräämme. Tuota säveltä lauloin minäkin kerran, mutta nyt kiitän Jumalata siitä, että olen metsänvartijan emäntä. Meillä on leipää ja särvintä kylläksi, ompa myöskin joku kopeikka ollut talossa, ja tulee varmaankin lisää, jos Jumala siunauksensa antaa, ja yksi on myöskin Wellin talon laita. Mutta Lahvartissa on ammoisista ajoista kurja köyhyys asuntoansa pitänyt, ja ken tietää millä keinoin Risto on haalannut kokoon ne rahat, millä hän talon osti; rehellisesti hän ei näy niitä kokoelleen."

"Älä, armas äitini, syntiä tee tuommoista ajatteleamalla. Risto ei ole rahaansa varastanut."

"En nyt juuri sitä luule, mutta kavaluudella kiskoa itselleen on myöskin syntiä, ja nyt on jo mailma kovin turmeltunut; itsekukin havittelee nyt ainoastaan rahaa ja parin kymmenen ruplan edestä myypi ihminen ruumiinsa ja sielunsa paholaiselle, kun kerran saa rahat silmiinsä."

Molemmat naiset menivät nyt huoneesen ja rupesivat hiuksiansa sukimaan, mutta äidin terävä silmä oli jo huomannut, että tyttären sydämessä tykki jotakin, jota hän ei siellä ennen ollut havainnut.

"Sinä olet levoton, tyttäreni?" kysyi äiti.

"Levoton, niin, levoton olen todellakin sinun sanojesi johdosta. En ole koskaan kuullut mitään pahaa puhuttavan Ristosta, mutta Tahvosta tietää jo joka lapsi sata juttua jutella, ja suurin osa niistä ovat todenperäisiä. Tahvo on sata kertaa viinasta väsyneenä maannut tien ojassa, pelissä kadottanut monta kymmenistä ruplaa, ja monta yötä väijynyt kylän tyttöjä. Hän kiroilee ja sadattelee joka sanalta — ja semmoiselle tahdotte myydä minut. Rakas äiti, sinä olet minua vaivalla kasvattanut, sinun sanojasi olen aina kaikissa kohden noudattanut, ja nyt — ja nyt — nyt kaupittelette sinä ja isä minua mullikan tavalla ja vaaditte ehkä tuopin viinaa kaupanpäälliseksi."

Katrin kasvot kävivät lumivalkeiksi, ja tytär itki katkerasti, mutta kietoi rakkaudella käsivartensa äidin kaulan ympäri ja sanoi: "Kallis äiti, sinä voit pelastaa minut ja saattaa isäni toiseen mieleen, sinun kädessäsi on nyt onneni ja onnettomuuteni, eikä isän. Isälle on aivan yhden tekevä, ken minua kosii, Tahvoko vai Risto, kunhan vaan hunnun alle tulen; rakkaudesta hän vähän lukua pitää, ja minä olen jo — minä olen — minä — minä olen jo —"

"Mitä sinä jo olet?" kysyi äiti vavisten.

"Minä olen — oh äiti — älä lykkää minua luotasi — minä olen —"

"Jumala auttakoon! Kallis Jumala! mikä sinun on?"

"Minä olen teidän tietämättänne jo kihloihin mennyt, minä olen kihlattu morsian — sinun kädessäsi, äiti, on nyt minun onneni ja onnettomuuteni — olen lapsuudesta saakka rakastanut Lahvartin Ristoa, ja tänään olen ajattelemattani hänen morsiameksensa kihlautunut; suurimpana huolenamme on nyt taivuttaa teidät tuumaamme."

"Noh Jumala auttakoon! Tule nyt suuri Jumala avuksi! Sinä olet sekapäinen."

"Jumala varjelkoon minua ja kaikkia ihmislapsia siitä onnettomuudesta, mutta mitä minä nyt täällä Jumalan ja sinun edessäsi sanon, on tosi, ja vielä kerran sanon: Äiti, sinun kädessäsi on onneni ja onnettomuuteni; tänään on Lahvartin Risto kodissansa julkisen Jumalan ja hänen äitinsä edessä kosinut minua vaimoksensa ja auttajaksensa elämässä, ja Kaikkivaltiaan kasvon alla olen tänään luvannut mennä hänelle vaimoksi taikka — kalmistoon lepäämään. Tämä lupaus ei ole tämän päivän tunteiden synnyttämä, se on jo monen vuoden kuluessa itänyt ja sydämeeni juurtunut; Jumalalta olen Ristoa miehekseni pyytänyt, ja tänään on odottamaton sattumus saattanut hänet tunteensa ilmaisemaan ja minua vaimokseen pyytämään, sillä hänessäkään eivät nämä tunteet ole tänpäivän synnyttämiä, vaan ovat hänessä jo kauan kyteneet, muuten hän ei olisi antanut minulle tuota kaunista arkkusta, jonka hän omalla kädellään on tehnyt: sinun kädessäsi on onneni ja onnettomuuteni, armas äiti, ole minulle avullinen saattamaan Ristoa isän suosioon ja anna siis isälle tieto tänpäivän tapahtumasta."

"Armas tytär, sinä houraillet, mene maata, huomenna on sinulla varmaankin toinen juttu kerrottavana."

"Unta ei silmissäni ole, ja tänpäivän tapahtumuksesta ei minulla koskaan ole oleva muuta juttua kerrottavana. äiti, tee tyttäresi onnelliseksi."

Äiti astui ulos kamarista. Itsekseen ajatteli hän: "Nytpä ovat asiat tykkänään hukassa; me olemme Tahvolle tyttäremme luvanneet, ja tytär on mennyt Riston kihloihin; tee nyt mitä tahdot! Onnetonta, kovin onnetonta oli, että tänään lähetin hänet kaidetta hakemaan, mutta varmaankin ovat hän ja Risto jo koulussa valinneet toinen toisensa, ja vaikea on tämän tämmöisiä rakkauden siteitä katkaista. Mutta vahinko olisi, jos armaasta tyttärestäni tulisi Lahvartin isännän vaimo."

V.

Lahvartin Risto työskenteli utterasti suojiensa siivoilemista ja sisustamista; mutta Wellin talossa oli kaikki samalla kannalla, millä se jo isän ja isänsän aikoina oli ollut. Pirtin vieressä, jota myöskin riihenä käytettiin, oli sielläkin, tavallisuuden mukaan, toinen suoja eli kamari, mutta se oli siinä kunnossa, että sitä paremmin sopi sianläätiksi kuin ihmisasunnoksi sanoa. Lattia oli multaa, seinät mustia ja hirret seinässä veistämättömiä, semmoisina, mimmoisina ne metsästä tuotiin, laki musta ja hämähäkinverkkoa täynnänsä. Akkunoissa oli neljä pientä ruutua, ja nekin oli savu siihen määrään mustentanut, että ainoastaan hiukan valoa pääsi niitten läpi tunkeumaan sisään. Pirtti eli rihi ulkopuolella kamaria oli väljä ja tilava. Nurkassa oli iso kiuas, huonetta ympäröi laudoista seiniin tehdyt lavat, joidenka päällä oli olkikupoja väen makuusijoiksi. Akkunoita ei ollut. Päivällä oli pirtin ovi selki seljällänsä ja naiset kehräsivät pirtissä turkit yllänsä ja kaksi paria sukia jaloissa, kuten vielä tänäkin päivänä on yleisenä tapana.[11] Puhtaus ja siivo olivat siellä tuntemattomia vieraita, ja vanha kuten nuorikin Welli piti niitä, jotka heitä puhtaammin asuivat, Saksalaisina. Talonpoika, virolainen talonpoika, ei voi puhtaasti asua, vaan elukoitten tavalla, se oli Wellin mielestä vastustamaton totuus.

Piha oli yhtä likainen ja siivoton. Elukansonta valui usein oven edessä monen tuuman paksuisena, ja monesti piti emäsika poikineen atriata pöydän alla samaan aikaan kuin talon väki istui pöydän ääressä syömässä, ja tätä piti talonemäntä suurena kunniana. Maidonhoidosta emme huoli tässä paljon puhua,

mainittakoon vaan, että kun Wellin emäntä vei voita kaupunkiin, oli se tavallisesti rattaanvoiteen kaltaista, ja kärpäsiän, torakkojen ja lutikoitten osaset siinä täyttivät myöskin painonsa, ja emäntä puolusteli itseänsä sanomalla että ruhaa varmaankin oli tiellä vankkureista tahi re'estä tunkeunut astiaan. Ja kuitenkin oli Wellin isäntä tukeva talonpoika ja toimelias mies. Mutta Wellin esi-isät olivat sillä tavalla eläneet ja vanhoiksi käyneet, mikä syy sitte nykyisen polven ymmärtäväisemmin elämään, ja nuori Welli astui luopumatta isänsä jälkiä ja nauroi usein Lahvartin Riston siivoolemisia ja korjailemisia ja soimasi häntä ryysymekoksi ja kerskailijaksi.

Ennen joulua pitivät Wellin isäntä, emäntä ja poika perheneuvottelua naimisasiasta. Päätökseksi tuli: Tahvon tuli viimeisenä pyhäpäivänä käydä varsinaisesti kosimassa ja neljän viikon kuluttua olivat häät vietettävät. Tahvon tuli ensi aluksi jäädä metsänvartijan taloon ja suveksi, ennenkuin kesätyöt alkoivat, muuttaa vaimoineen Wellin taloon. Sittemmin oli Simo Mikkelin talo ostettava, johon uusi aviokunta asettuisi asumaan. Kaikki hyvin kaunista, kuinhan vaan edelleen elettäisiin.

Ennen pyhiä kävi vanha Welli kaupungissa kosiolahjoja ostamassa, muutamia karttuunipaloja morsiamelle koristeeksi, yhdet kengät ja muutamia pulloja halpahintaista viiniä. Näillä kapineilla oli Leenan sydän valloitettava.

Viimeisenä pyhäpäivänä illalla pani Tahvo hevosen aisoihin, puki päällensä kirkkovaatteet, punaisen vyön vyötäisille, ketunnahkaisen lakin päähän, pisti pari pulloa lakkariinsa, vehnäis- ja vaatemytyn rekeen, isä istuutui puhe- eli kosiomieheksi viereen, ja nyt liikkeelle. Tiellä tuli vanhapiika vastaan. Welli sylkäisi vihassa, kirosi minkä ehti naisraukkaa, pyöritti hevosenensa kolme kertaa ja ajoi sitte edelleen. Vanhapiika oli ensimmäinen onnettomuuden enne.

Metsänvartijan pihalle jäi Tahvo seisomaan hevosen luo, ja isä astui tupaan, tervehti talon väkeä ja sanoi tänä iltana virkun mullikan juosseen häneltä kadoksiin, jota hän nyt kävi täältä hakemassa. Metsänvartija, joka tarkoituksen oivalsi, antoi hänelle luvan etsiä.

Wellin Antti astui pirtin läpi ja tapasi Leenan kamarissa lukemasta.

"Terve neitoseni, sinua olen tänään etsinyt."

"Terve Antti, mitäs siis minusta tahdot?"

"Isäsi on luvannut sinut pojalleni vaimoksi, ja nyt olemme tulleet kosio-asiata selvilleen suorittamaan. Olet kai hyvilläsi siitä, kun niin pian tulimme; Tahvo on hevosen luona."

Leena katseli Anttia terävin silmin ja sanoi sitte vakavalla äänellä: "Antti, Te olette tänään vähäsen sekainen päästänne, sentähden olette erehtynyt meidän taloomme. Teidän oli ehkä aikomus poikinenne ajaa Kalmun taloon, missä Elina teitä odottaa; minä en ole teitä odottanut, enkä siinä asiassa millään lailla ole isäni määräyksen alainen."

"Neitoseni, älä nyt noin paljon vastuksia tee; Kalmun talosta ei ole meillä mitään etsimistä."

"Siinä tapauksessa etsii Kalmun Elina teitä oikeuden kautta, poikanne on Elinan itselleen kosinut, ja Elina on suostunut hänelle menemään, sen pituinen se; tuossa on ovi, nyt saatte mennä."

"Tätä juttua en käsitä," sanoi Antti, "sinä olet poikani kihlattu morsian, ja olet hänen vaimoksensa tuleva, niin totta kuin nimeni on Wellin Antti."

"Minä en suinkaan vielä ole teidän kihlojanne vastaan ottanut, enkä poikanne vaimoksi eläessäni tule, vaikkapa isänikin sadankertaisilla kahleilla sitoisi minut häneen."

Tommi emäntineen astui nyt kamariin ja lausui: "Nyt, tyttäreni, ota kihlat vastaan, ja kolmen viikon perästä vietämme iloiset häät."

"Olen jo Antille ilmoittanut, missä hänen poikana kihlattu nuorikko asuu, ja hän tekee aivan oikein vielä tänä iltana lähtiessään sinne kosintaan; mutta minun silmiäni eteen olkoon Tahvo tulematta, aion vapaalle miehelle vaimoksi, enkä tyttöraukkojen pettäjälle."

"Ketä Tahvo sitte on pettänyt?" kysyi Antti.

"Lähtekää sitä tiedustelemaan Kalmun tyttäreltä, hän on varmaankin antava teille tyydyttävän vastauksen."

Antin silmät säihkyivät vihaa, ja häpeästä olisi hän mielellänsä maan sisään vajonnut, mutta hän koetti näyttää vakavalta ja sanoi: "Tuo on tyhjää lorua ja kylän vaimojen sepittäjä kavala juttu; sinä olet poikani ainokainen morsian."

"Olen jo kerran teille nimittänyt poikanne oikean morsiamen ja nyt arvaan teillä olevan sen verran

ymmärrystä päässä, että lähdette häntä kosimaan."

"Antti tule pirttiin, tuo Tahvo pihalta sisään, niin juomme kihlajaiset," sanoi Tommi, "ja tulevana lauantaina lähtevät nuoret pappilaan 'paadert'[12] lukemaan."

"Kallis isä," sanoi Leena, "sinua minä rakastan ja kunnioitan kaikesta sydämestäni, mutta jätä tänä ehtona kosiojuttu sikseen; jos mielenne tekee vanhan tavan mukaan juoda pullo viinaa yhdessä, niin minulla ei ole siihen mitään sanomista, mutta olkaa minun nimeäni sitä tehdessänne mainitsematta, ja Tahvo jääköön paremmin hevosen luo, taikka menkoon kylän kapakkaan,[13] taikka Kalmun taloon, minulle se on yhtä kaikki."

"Kuinka rohkenet noin tyhmästä jutusta Tahvoa ja Kalmun Elinaa syyttää?" kysyi metsänvartija.

"Rakas isäni, minä en yhtään tyhjiä loruele. Eilen kun kirkosta tulini, seurasi Kalmun Elina, tuo kaunis nuori tyttö, minua kotimatalla. Tiellä rupesi hän minua varoittamalla varoittamaan mielimästä Wellin Tahvolle, joka viime suvella oli useasti käynyt heidän luonansa ja luvannut ottaa Elinan vaimoksensa; häntä oli Elina lujasti uskonutkin, ja nyt hän on onneton ihminen."

Hämmästyksestä vaaleina seisoivat Antti ja Tommi Leenan edessä, eivätkä saaneet sanaakaan suustansa; vihdoinkin kiljaisi Antti: "Se on valetta, se on tyhjää herjaamista."

"Se ei ole ensinkään valhetta eikä herjaamista, lähtekää Kalmuun, kyllä siellä saatte kuulla."

Antti tömisteli vihoissaan jaloillansa laattiata, lupasi lyödä Elinan kuolijaaksi ja maan tasalle hajoittaa koko Kalmun talon. Mutta Tommi seiso vieressä syviin ajatuksiin vaipuneena ja äiti huokasi syvästi. Viimein lausui Tommi juhlallisesti: "Jos tässä jutussa on perää, niin neuvon teitä tänä ehtona lähtemään Kalmuun tuota kosioasiata selvilleen suorittamaan. Kalmun Elina on kaunis ja rivakka tyttö, ja minun kävisi häntä sääliksi, jos hän poikasi kautta tulisi häväistyksi."

"Jos siinä on perää, pitää kai minun sinne menemän," sanoi Antti vihoissaan, "mutta Tahvon selän olen vielä ennen häitä kypseksi keittävä."

"Se on aivan tarpeetonta," sanoi Leena, "mutta pitäkää kiireesti häät, ja te tulette minua kaiken elinaikanne kiittämään siitä, että niin lempeän ja taitavan ihmisolennon olen teille taloon saattanut."

Antti samosi pihalle, missä onnellinen Tahvo kylmästä väristen häntä odotti.

Antti kiroeli ja sadatteli julmasti ja solvasi poikaansa ilkeimmäksi riiviöksi.

"Istu rekeen," kiljaisi hän viimein, "ja pidä suus kiinni, muuten saat korvilleksi."

Tahvo oli hiljaa kun lammas.

Antti ajoi suoraa tietä Kalmuun, joka oli neljän virstan[14] päässä metsänvartijan talosta. Tahvo värisi kuin haavanlehti.

Kalmun talossa oli väki vielä ylhäällä, kun kosijat sinne saapuivat. Elina istui surullisena vuoteessa. Wellin Anttia nähdessään koetti hän pujahtaa ulos pirtistä, mutta tämä tarttui hänen käteensä ja sanoi: "Minulla on tänä iltana rahtusen puhumista sinulle, älä yhtään pelkää minua, vaan vastaa suoraan, se saattaa olla sinulle ja minulle hyödyksi." Hän lykkäsi hämmästyneen tytön kamariin, missä hän vanhempien läsnä ollessa kyseli asiata, josko Tahvo oli luvannut ottaa Elinan vaimokseen.

Elina värisi kuin haavanlehti ja sanoi pelokkaasti: "Tahvo vannoi Jumalan edessä valan ottavansa minut ennen joulua vaimoksensa, ja minä olin heikko tyttölapsi ja kuuntelin häntä ja nyt olen onneton."

Antti juoksi pihalle, veti Tahvon tukasta pirttiin, antoi hänelle tiellä muutamia tenhollisia selän pehmittäjiä, vei hänet kamariin ja sanoi: "Onko tosi, että valalla olet luvannut ottaa tämän neidon vaimoksesi?"

"On se tosi," änkytti Tahvo.

"Ja sinä olet hänen kunniatansa häväissyt?" kiljui Antti.

"Kyllä kai," vastasi Tahvo.

"Siis on hän vaimosi, ja tulevana pyhänä kuuluutetaan ensimmäinen ja toinen kerta, seuraavana pyhänä menette vihille."

Elina lankesi Antin kaulaan, ja kyyneleet valuivat poskia myöten. Mutta Elinan vanhemmat seisoivat hämmästyksissään kuin kiinninaulattuina.

Tytön kyyneleet pehmensivät Antin sydämen, ja hän sanoi: "Noh, jääköön nyt kaikki unhotuksiin, ihmisiä olemme kaikki, mutta pahasti olette erehtyneet."

Kihlajaisia juotiin vielä samana iltana ja lahjat annettiin morsiamelle, joka sydämestään kiitti Jumalata tästä onnellisesta tapauksesta, ja Tahvo näkyi olevan aivan tyytyväinen.

Kahden viikon perästä vietettiin Wellin talossa aivan pienet häät, ja jokainen, joka asian tarkemmin tunsu, piti Anttia sangen kunniallisena ihmisenä, ja etenkin Elina olisi häntä milt'ei käsillään kantanut.

* * * * *

Metsänvartija oli yllä kerrotun tapauksen jälkeen kovin äreä ja kärsimätön tyttärensä kohtaan, mutta kun hän oikein asian perille pääsi, löi hän kätensä yhteen ja sanoi:

"Kiitos olkoon Jumalalle, joka varjeli tyttäreni onnettomuudesta!" ja äiti ylisteli Leenaa pilviin asti.

Mutta iloisin kaikista oli Leena itse. Hän oli häväistyksestä suojellut ihmisen, ja se iloitti hänen sydäntänsä. Ja Elina kiitti häntä, vesissä silmin ja sanoi: "Jospa vähäisenkään tietäisin, ketä sinä armaana pidät, kyllä minä häntä polvillani rukoilisin heti viemään sinua kotiinsa."

"Kiitos Taivaan Taatolle," vastasi Leena, "minä en ole kosiomiehen tarpeessa; tahdon kerran antaa käteni ja sydämeni vapaalle miehelle, mutta en koskaan pakolla. Hyvä oli että minulle ilmaisit salaisuutesi, muuten ei olisi minun ollut aivan helppo asia vapautua nykyisestä. miehestäsi ja auttaa sinua. Jos minä olisin kihlat vastaan ottanut, olisimme molemmat elinajaksemme onnettomiksi tulleet."

Samaan aikaan, mihin nuori nuorikko ja metsänvartijan tytär näin kirkon pihalla keskenänsä juttelivat, tapahtui metsänvartijan talossa jotakin, jota emme voi jättää kertomatta.

Lahvartin Risto pukeutui kirkkovaatteisiin, läksi metsänvartijan luo ja tapasi tämän yksinänsä kotona.

Risto tarjosi äijälle hyvän sikarrin, jutteli hänen kanssansa ystävällisesti talon hoidostaan ja töistään, vetäisi viimein lakkarista pullon hyvää viiniä ja pyysi metsänvartijan hyväntahtoisesti juoda lasillisen hänen onneksensa ja unhottaa kaikki vanhat asiat.

Metsänvartijan mieli heltyi helytymistensä ja virtana juoksi juttu.
Äkkiä kysäisi metsänvartija:

"Mutta minkä tähden olet oikeastaan tullut tänne? Oletko tarvepuitten puutteessa? vai mitä?"

"Älkää siitä huoliko, tulin oikeastaan teitä likeisenä naapurina tervehtimään sekä omaa mieltäni virkistämään. Mutta koska tulitte tarvepuita maininneeksi ja olette likeisin puutarhuri, niin rohkenen suoraan sanoa, että olisin omenavesan tarpeessa, jonka olen aikonut omenatarhaani istuttaa; jos voisitte semmoisen minulle turvata, olisi hartain toivoni toteutunut."

"Mutta nyt on talvi, eikä ole helppoa sitä maasta nostaa," vastasi metsänvartija, "kyllä minulla on joukko aivan hyviä puita."

"Juuri talvella niitä paraiten saakin; minä nostan puun kaikkine juurineen maasta ja vien sen sitte vaikkapa neljällä hevosella kotiin."

"No, menkäämme sitte tarhaan katsomaan."

Miehet menivät nyt omenatarhaan, mutta Ristolle ei ollut yksikään puu oikein mieliksi.

Metsänvartija siitä pahastui ja mielellään olisi hän suonut nenäkkään vieraan, jolle hänen oli ollut aikomus osoittaa ystävällisyyttä, mutta joka ei ymmärtänyt sitä hyödyksensä käyttöä, menevän tiehensä, mutta Risto viimein pyysi saadaksensa itse valita omenapuun ja, maksoi mitä maksoi, ostaa sen.

"Ota minkä tahdot," sanoi metsänvartija, "yhtä hyviä ne kaikki ovat."

"Lähtekäämme sitte takasin laseja kilistämään nuoren omenapuun terveydeksi."

Taasen nousivat savupilvet laelle ja lasit kilisivät; samassa astuivat Leena ja hänen äitinsä, jotka juuri olivat palanneet kirkosta, tupaan. Molemmat jäivät hämmästyneinä seisomaan. Mutta Risto hypähti seisaalle, tarttui Leenan käteen, vei hänet isän eteen ja sanoi: "Rakas ja kunnioitettu naapurini, tämä on se omenapuun, jota teidän tarhastanne halusin, istuttaakseni sen omaan tarhaani; antakaa siunauksenne siihen, ja minä vien sen juurineen päivineen, vaikka keskitalvellakin, tarhaani."

"Mitä, mitä, — mitä hullutusta tämä on, ja sinä Leena seisot aivan tyynenä hänen vieressään; ulos

huoneestani!" kiljui metsänvartija.

Leena heittäysi isänsä kaulaan, suuteli häntä ja rukoeli: "Isä, anna minut vapaalle miehelle, äläkä kiellä, tee ainokainen tyttäresi onnelliseksi."

Kuni käärmeen pistämänä, lykkäsi Tommi tyttären luotansa pois, hypähti pystyyn, rupe si lattiata astumaan ja kiljaisi viimein: "Nyt on hullu aika käsissä, tytöt juoksevat miehiä hankkimassa ja kosivat itse, isästä ja äidistä ei nyt kenkään enää huoli, varmaankin olette jo kihlajaiset ja häät viettäneet, ja nyt tulette jälestäpäin minua kiusaamaan ja näyttämään että olette minulta voiton saaneet. Minä olen sinun isäsi ja minun vallassani on naittaa sinut kelle itse tahdon; mutta tuon sulhasen kanssa pois silmistäni!"

"Älä nyt tuolla tavalla toru," sanoi Leenan äiti, "luulen sinun tekevän viisaammin antaessasi tyttäresi Lahvartin Ristolle vaimoksi, hän tulee silloin perintö talon emännäksi, ja he rakastavat toisiansa."

"Aha, vai niin, sinäkin olet yksissä neuvoin tyttäresi kanssa; kaunista, kaunista! noh, tehkää sitte miten mielenne tekee, mutta tyttäreni annan kelle tahdon," pomisi Tommi.

"Niin, teiltä minä pyydänkin Leenan vaimokseni; rakas metsänvartija, minun asemani on nyt semmoinen, että voin kunnollisesti tytärtänne elättää; ja teitä lupaan pitää kaikessa kunnias sa kuin omia vanhempiani."

Metsänvartija katseli tytärtänsä, joka seiso i Riston vieressä ja sanoi: "Ja sinä, tyttäreni, tahdot kaikesta sydämestäsi Ristolle vaimoksi mennä."

"Tahdon, armas isä, tämän vapaan Virolaisen vaimoksi, tahikka ei kenenkään."

"Jumal' auttakoon, sinä olet sekapäinen," ähkyi metsänvartija.

"Jumala varjelkoon meitä kaikkia semmoisesta onnettomuudesta," vastasi Leena, "kelle sinä sitte tahtoisit antaa minut vaimoksi, armas isä?"

"Kelle, kelle! oh — oh — mutta ei Lahvartin Ristolle," huokasi metsänvartija.

"Mikä hänessä sitten on vikana?" kysyi tytär.

"Mikä vikana? mikä — mikä!"

"Älä nyt, armas isä, suutu, anna suostumuksesi tähän, niin olemme onnellisia ihmisiä," sanoi Leena itkien.

Nyt äitikin rupe si isää halailemaan ja rukoili: "Älä nyt kieltäydy siunaustasi antamasta; mekin olimme kerran nuoria ja jos minun isäni olisi kieltäynyt antamasta minua sinulle, niin olisi Jumala tiesi kenen kanssa joutunut yhteen."

"Noh, olkoon siis voitto tänään teidän," nurisi Tommi.

Kaikki rupesivat nyt äijää halailemaan ja syleilemään.

"Älkää nyt, Jumalan tähden, minua kuolijaaksi rakastako. Mutta niin äkillistä kihlausta en olisi minä unessakaan voinut ajatella, ja sinä, tytär, olet nyt onnellinen?"

"Olen, isä, Lahvartin Ristoa olen kaikissa kohden esikuvana pitänyt, häntä olen joka päivä ajatellut, hän on ollut minun loistava kointähteni, nyt olen todellakin onnellinen."

"Ja sinä, Risto, myöskin?"

"Sitä ei tarvitse kysyä; sanalla sanottu; minä en olisi tänään perintö talon isäntänä, jollei tyttärenne olisi minua siksi tehnyt."

"Et suinkaan, Leena, ole Ristolle salaa rahaa lainannut," kysyi Tommi säikähtyen.

"Ei rahaa," vastasi Risto, "mutta jotakin rahaa kalliimpaa, se on, halua ja mielenvoimaa hankkia itselleni omaa tupaa ja oma lupaa, se on ollut minun onneni tie tähän saakka." Hän veti Leenan puoleensa, painoi häntä rintaansa vastaan ja suuteli häntä.

"Olkoon sitte siunaukseni teille suotu; mutta vatsani on tyhjä; naiset, tuokaa leipää pöydälle ja mitä muuta voit te matkaan saada."

"Mutta sano, Risto, kuinka rohkenit huoneeseni tuommoista tarkoittaen tunkeutua?"

"Rakkaus avaa kaikki ovet, rakkaus antoi minulle rohkeutta tunkeutumaan tästä ovesta sisään, ja

vaikka se olisi ollut rautakangillakin suljettuna, varmaankin olisin keksinyt murtautua sisään."

"Mutta sanopas minulle, mistä ne rahat otit, joilla talon ostit."

"Ne antoi minulle peltoni ja vähäksi osaksi myös kaupankäynti, väärällä en ole yhtäkään kopeikkaa saanut; ompa rahaa yltäkyllin ympärillämme, meidän käy sitä itsellemme korjaaminen taikka luotamme lykkääminen, jokainen ymmärryksensä ja huolenpitonsa mukaan."

"Talosi on siis velasta vallan vapaa?"

"Sitä kyllä ei, mutta velka, jossa se on, on aivan mitätön ja maksetaan kyllä pian Jumalan avulla."

"Ja siihen tarpeellisen rahamäärän toivot kai saavasi Leenan kautta."

"Sitä minä en yhtään ole ajatellut; enkä tiedäkään, onko teillä varoja; rahoja minä en ole havitellut, vaan on ymmärtäväinen ja hyvä nainen ollut ainoana silmänmääränäni. Minä puolestani, ja tyttärennekin, luulen, tyydymme parhain siihen, ett'ette anna ropoakaan myötäjaisiksi. Rahat eivät ole meitä yhteen liittänyt, vaan rakkaus."

"Noh rakastakaa sitte toisianne ja eläkää rikkaiksi, minulta ei tyttäreni saa ponsineulaakaan," sanoi Tommi nauraen.

"Sitä parempi," sanoi Risto vuorostaan nauraen, "mitä ihminen itse työllään saa, sitä hän ennen kaikkia rakkaana pitää; pyytäisin vieläkin saadakseni maksaa hääkustannuksetkin. Olen ajatellut niin: minä ensiksi tulen tänne, menen sitte armaan Leenani kanssa kirkkoon vihille, ja sitten menemme kaikki minun talooni, missä häät peri-virolaisella tavalla vietetään. Kaikista minä pidän huolta."

"Amen, niin tapahtukoon; minulta et saa muuta kuin vaimon."

"Muuta en ole pyytänytkään, ja nyt kilistämme vielä kerran lasiamme onneksemme."

"Leena ja akka, tulkaa tänne!" huusi Tommi, ja nuorten terveydeksi kilistettiin nyt neljää lasia.

"Mutta koska häät vietetään?" kysyi Tommi.

"Ensimmäisenä helluntaipäivänä," vastasi Leena.

"Niin ensimmäisenä helluntaipäivänä," kertoi Risto.

"Pitkä kihlauksenaika," vastasi Tommi, "mutta olkoon minun puolestani, silloin on metsä nuorissa lehdissä ja nurmi tuoreessa ruohossa ihmislusten ilostella ja kisata."

Nyt syötiin ja juotiin, nuoret kuiskuttelivat omia asioitansa, ja illalla läksi onnellinen sulho kotiin, ja Tommi löi kätensä yhteen, ihmetellen sitä, kuin naiset tänään olivat häneltä voiton saaneet. Seuraavana päivänä toimitettiin askareita taasen tavan mukaan, mutta päivän työn loputtua nähtiin Leenan vielä utterasti ompelevan ja kutovan. Tommi ei enää puhunut sanaakaan häistä, asia oli hänestä kuin unennäkö. Mutta Risto oli väsymätön huonekalujen valmistamisessa, ja oikea puuseppä oli hänellä siinä kohden apuna. Mutta pyhänä kiirehti hän metsänvartijan taloon ja vietti siellä sulosta keskustelua pitämällä hauskaa aikaa, ja silloin lisäsi aina metsänvartija pakinaan jonkun sanan häistä.

VI.

Astukaamme vielä kerran Wellin taloon. Elinaa, nuorta nuorikkoa, pidetään siellä kaikissa kohden palvelustyttönä. Aamusta iltaan häärii hän talon askareissa, kaikkialla pitää hänen oleman. "Tule nuorikko, mene nuorikko," kuullaan talonemännän yhtämittaa käskevän, ja nuorikko noudattaakin käskyjä minkä ehtii, ei yksikään ole hänelle avuksi. Väliäpitämättömänä katselee Tahvo tätä ja viettää aikaansa lämpöisen kiukaan takana sillä aikaa kun nuorikko vetää vettä elukoille ja yksin nostelee raskaita korvoja; ompa hän talon miniä, ja semmoisena pitää hänen näkemän ja kärsimän tuskaa ja vaivaa. Illalla täytyy hänen työstä uupuneena polkea kehräspuita kello yhteentoista asti ja aamulla kukonlaulun ajasta taasen olla työssä; kyllä tuntuu orjuus raskaalta, mutta hän kantaa kärsivällisesti kantamistansa, arvelen mielessään: nuorikon aikakin kuluu kerran umpeen, ehkä tulee sen jälkeen iloisempia päiviä.

Mutta kova talonemäntä ei säälinyt nuorikkoa, vaan yhä karttuivat työt ja askareet karttumistansa,

ikäänkuin kysyttäisiin tulen sammuttamista, ja Tahvon äreät sanat, kun hän päihtyneenä palaa kapakasta, ovat hänen ainoa lohdutuksensa. — Tahvolle, tälle raakile ihmiselle, onkin hän leikkikaluksi taloon tuotu, hänen pilantekonsa ja vihanpurkaamisensa esineeksi. Ainoastaan Antin kuullaan joskus ystävällisesti puhuttelevan nuorikkoa, mutta hänkin saa siitä vaimoltansa aika nuhteita. Oi vaivainen olento, parempi olisi sinun ollut Kalmulle jäädä, kuin olla täällä orjana. Orjat eivät tiedä muuta elämää kuin orjien, se on aikojen kuluessa käynyt heille kaikkien rakkahimmaksi.

Oi orjuus! kuinka paljon mutaa ja epäuskoa olet tuonut Viron maahan! kuinka paljon taikauskoa ja henkistä pimeyttä; Ja kuitenkin julkeevat kannattajasi väittää, että olet valistusta ja onnea meille tuonut. Niin, onnea kyllä tuojillesi, mutta helvetin Viron lapsille, joita sinä vieläkin kahleena rasiat, ja joitten mehu muita ravitsee ja ramukkaiksi tekee, kun itse yhä laihemmiksi käyvät. Venäjän väkevä kotka on kyllä monta hornan porttia avannut, joista vähäsen valoa on päässyt sisään; mutta Viron kansan omaksi huoleksi jää avaran akkunankin hankkiminen, ja sen se ainoastaan valistuksen ja rahan avulla voi. Korjaa siis, Viron kansa, rahaa ja kouluta kansaa kasvavata, nuorisoa nousevata, silloin pääsee maasi orjuudesta, ja tiedottomuuden kahleet lankeavat, ja valkeuden edestä pakenee hengen kurjuus. Jätä kapakat tyhjiksi ja käy ennen kymmenen kertaa vuoteensa virolaisissa seuroissa ja juo niistä uutta voimaa taisteluun, sillä viina on sinun suurin onnettomuutesi, ja tiedottomuus raskain kahleesi. Oma tupa, oma lupa, ne olkoot sinun elämäsi huolena, ja ymmärtäväinen taloudenpito sinun kaunisteena ja seppeleenä.

Kalmun nuorikko kärsi paljon nostamisesta ja kantamisesta. Niistä hän sai vian ja niin pahankin, että juhannuksen jälkeen painoi silmänsä ikuisen uneen. Nyt parkui kyllä Tahvo ja torui äitiänsä, mutta kuollut jäi kuolleeksi. Antti isäntä lohdutti itseänsä sillä että: oli kuolemalle määrätty. Mutta meidän täytyy lisätä: liian raskas työ kuoletti Elinan.

Liiallinen työ on kovin vahingollinen etenkin naisille, mutta liiallinen laiskana-oleminen samaten, keskitie on tässä kohden sekä ruumiille että hengelle terveellisin, varjelee meitä sairaudesta ja pidentää ikämme. Tahvo joutui vaimonsa kuoltua yhä enemmän oikealta tieltä, ja oli muutaman vuoden kuluttua täydellinen juomari kulkulainen; ja viinankuoloon hän viimein kuolikin, sillä eräänä kylmänä talvipäivänä löydettiin hän kuolleen aidan vierestä. Siihen loppui Wellin Antin suku, ja kun Antti ja hänen vaimonsa silmänsä ummistivat, jakoivat likimmäiset sukulaiset riidellen ja kiistellen heidän omaisuutensa.

* * * * *

Lahvartin Risto oli helluntaiksi saanut huoneensa täydelliseen kuntoon ja toi armaan Leenansa sinne sisään. Vanha metsänvartija Tommi pysyi sanassaan, se on: hän ei antanut nuorelle aviokunnalle ropoakaan myötäjaisiksi. Leena oli kyllä pyytänyt hänen siinä kohden osoittaa enemmän ystävällisyyttä, mutta Tommi sanoi: "Olet puoleksi vastoin tahtoani mennyt Riston kanssa naimiseen, sentähden et saa minulta mitään."

Hää-aikana oli metsänvartija ensimmäisen kerran vuosien perästä Lahvartissa. Nähdessään talon elot ja olot, avasi hän silmänsä selälleen. Uudet istuimet, uudet pöydät, uudet makuusiat, puhdas permanto, isot akkunat ja kamari nuorta aviokuntaa varten. Nyt huomasi hän myöskin Leenan mieheksensä saaneen paraimman miehen koko pitäjässä. Hän nuuskieli ja tutkisteli kaikkia ja sanoi viimein itseksään "näin pitää oleman."

Häät olivat lyhykäiset ja iloiset, ja niitten jälkeen oli Leena talon kaunisteena ja kunniana. Risto ei pakottanut häntä mihinkään, ei sanonut hänelle pahaa sanaakaan, vaan ystävällinen neuvottelemisen ja hyvät sanat tekivät kaikki, ja joka kerta, kun isä kävi Lahvartissa, vakuutti Leena olevansa nyt onnellinen.

Risto teki työtä kuten ennenkin, ja Jumalan siunaus oli nähtävästi heidän kanssansa. Vuoden kuluttua taisi Risto jälleen kaupungissa maksaa kaksi sataa ruplaa velkaansa, — mutta suuri oli hänen kummastuksensa, kun lainarahaston hoitokunta antoi hänelle maksutodistuksen, joka osoitti että talon koko velka nyt oli suoritettu. Ei siis nyt enää ollut kuin kruunun ja kunnan verot talon maksettavina.

"Kuka on velan maksanut?" kysyi hän ja sai vastaukseksi: "Metsänvartija Tommi." Hän osti kolme laatikkoa sikarreja, läksi kotiin ja vei sikarit apillensa sekä kiitti häntä sydämestänsä siitä, kun oli kiven heidän edestänsä vierittänyt. Tommi sytytti sikarrinsa, puhalsi savun taivasta kohti ja sanoi: "se oli minun häälahjani, ja kun kerran minä ja vanha ämmä ummistamme silmämme, peritte koko omaisuuden; mutta niin kauan kun elämme, hoidamme sitä itse."

"Eläkää vielä sata vuotta!" huudahti Risto, "ja jos olette jonkin tarpeessa, niin muistakaa että teillä on minun luonani kasvulla tuhat ruplaa."

"Auttakoon Jumala, ettemme sitä eläessämme tarvitsisi," sanoi Tommi juhlallisesti, "vaan antakaa sen

pääoman korko lapsillenne säästörahaksi, se on hartain toivoni — ja tänään tunnustan Leenani olleen aivan oikeassa anoessaan sinut minulta mieheksensä. Oma tupa ja oma lupa on pyhä asia tässä maailmassa."

VIITSELITYKSET:

[1] Väinämöinen.

[2] Vironkansan ylijumala pakanallisuuden aikana.

[3] Suomen tarun "Lämminkäinen".

[4] Vipunen.

[5] Vanha isä, vrt. Ukko.

[6] "Koit ja Hämarik" on erittäin kaunis virolainen kansantaru, ks. "Virolaista Lukemista", I, J. Mustakallio.

[7] Virossa kartanonherra ja papit kilvan sortavat kansaa.

[8] "Talurahva kogukonna kohus".

[9] Itämeren maakunnissa hinnoitettiin maa Ruotsin kuningas Kaarlo XI:n hallitessa 1687 siten, että tynnyri (= 0,91 Suom. tynnyrinalaa) parasta maata vastaa 1:tä taalaria; tynnyri toisen arvon maata = 5/6 taal.; tyn. 3:n arvon maata 2/3 taal.; tyn. 4:n arvon maata = 1/2 taalaria. K. K. J.

[10] Virossa käytetään usein vielä tänäkin päivänä multapermantoa. K. K. J.

[11] Missä tuo pirtin takana oleva kamari on sisustamatta, kuten joskus tavataan, on tämä multalattiainen, savuinen, pimeä ja kylmä pirtti perheen ainoa asuntohuone. K. K. J.

[12] Koska Virossa katolilaisella ajalla tuskin muuta lukemista kansalta lienee vaadittu kuin "Isämeitä", jonka latinankielinen alkusana on pater, niin sanotaan vielä tänäkin päivänä paikoittain: "nälvä paaderd lugema", kun kuulutusta pyydetäessä käydään papin luona lukemassa.

[13] Lukija on ehkä vähäsen kummeksunut sitä, kun Viron kansan elämässä kapakka näkyy olevan aina tarjona. Asian laita on se, että kartanonherroilla on yksinoikeus pitämään kapakkaa, josta syystä jokaisen kartanon (niitä on tiheästi) alueella on yksi taikka tarpeen mukaan, useakin kapakka; jota enemmän kansa ryyppää, sitä enemmän hyötty siis kartanonherra. Mitenkä tämä on vaikuttanut kansan taloudelliseen ja siveelliseen tilaan on helppo ymmärtää. K. K. J.

[14] Virsta Virossa on melkein meidän "Ryssän virstamme" pituinen, ainoastaan muutamia syliä lyhyempi. K. K. J.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK OMA TUPA, OMA LUPA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE

THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active

links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law

of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.